

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Karin Dahlqvist

Integritetsskyddet i
grundlagsskyddade medier
– Tillräckligt eller otillräckligt?

Examensarbete
30 poäng

Handledare:
Professor Per Jonas Nordell

Medierätt

HT 2007

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Metod och material	8
1.3 Definition av begreppet personlig integritet	9
1.4 Avgränsningar	10
1.5 Disposition	10
2 DET LAGSTIFTADE INTEGRITETSSKYDDET	12
2.1 Tidigare utredningar angående integritetsskydd	12
2.2 Tryck- och yttrandefrihet	21
2.3 Tryck-och yttrandefrihetsbrott	22
2.3.1 Förtal	23
2.3.2 Förolämpning	26
2.4 Åtal för tryck och yttrandefrihetsbrott	27
2.5 Juryförfarande	28
2.6 Skadestånd	29
2.6.1 Enskilt anspråk enligt TF och YGL	29
2.6.2 Skadestånd enligt SkL	30
2.7 Lagen om namn och bild i reklam	30
3 GRANSKNINGSSYSTEMEN FÖR PRESS, RADIO OCH TV	33
3.1 Inledning	33
3.2 Granskningssystemet för radio och TV	34
3.2.1 Granskningsnämnden	34
3.2.2 Granskningsnämndens praxis avseende respekt för privatlivet	35

3.3	Det pressetiska granskningssystemet	39
3.3.1	PO och PON	39
3.3.2	PO och PON:s praxis avseende respekt för den personliga integriteten	40
4	SKYDDET ENLIGT EUROPAKONVENTIONEN	45
4.1	Bakgrund	45
4.2	Tolkning av Europakonventionen	46
4.3	Artikel 8 i Europakonventionen	48
4.3.1	Trestegstestet i artikel 8	49
4.4	Artikel 10 i Europakonventionen	50
4.4.1	Trestegstestet i artikel 10	51
4.5	Praxis avseende artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen	53
4.5.1	White mot Sverige	53
4.5.2	Peck mot Förenade Konungariket	54
4.5.3	von Hannover mot Tyskland	54
4.6	Europakonventionens krav enligt artikel 8 och artikel 10 kontra svenskt integritetsskydd	56
5	ANALYS OCH SLUTSATS	59
5.1	Integritetsskyddet på området för grundlagsskyddade medier	59
5.2	Respekt för privatlivet i RTL och i TV4:s sändningstillstånd	59
5.3	Respekt för privatlivet i de pressetiska reglerna	61
5.4	Är befintlig reglering tillräcklig?	63
5.5	Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen	68
5.6	Avslutande kommentarer	69
BILAGA A		71
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		73
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		77

Summary

In media there is an ongoing conflict between the freedom of expression and the right to privacy. The first question at issue is what kind of protection regarding the right to privacy that exists in Swedish legislation concerning media, protected by the constitution. The observance of the regulations concerning the right to privacy in the Swedish legislation regarding radio and TV (RTL), in the license of broadcast of TV4 and in the Code of Ethics for Press, Radio and Television are examined. Whether existing regulations are sufficient will further be examined as well as if Sweden fulfills its obligations under the European Convention on Human Rights (Europakonventionen).

Historically the freedom of expression has played a strong role in Sweden and consequently the right to privacy has been limited. It can be established that defamation and insulting language or behaviour are offences against the Freedom of the press act, which constitute a crucial part of the right to privacy in Swedish legislation. Further legislation which constitutes a right to privacy is the prohibition of the use of another persons picture or name in commercial advertisement (lagen om namn och bild i reklam). This legislation as well as the regulation regarding radio and TV (RTL) and the license of broadcast also contribute to the right to privacy in Swedish legislation. Regulations regarding the right to privacy are also found in the Code of Ethics for Press, Radio and Television and in article 8 in the European Convention on Human Rights. Hence there is a right to privacy in Swedish legislation, although the regulations are spread in many different regulations.

In this essay the undertakings of TV4 according to the regulations regarding radio and TV and their license of broadcast are examined and it can be established that TV4 infringes the regulations between times. However I believe that TV4 tries to avoid mistakes in their programmes, but the balance between the right to privacy and the purpose to put across information to the public is difficult. This complicated act of balance can unfortunately easily lead to a mistake. One solution which could improve the existing system is to introduce a standard amount. A person whom has been appointed to an infringement can receive this amount if the board, who monitor radio and TV (Granskningsnämnden) in Sweden, has notified a conviction.

The self-disciplinary system of the Swedish press is not based on legislation and it is wholly financed by private actors. This system consists of the Code of Ethics for Press, Radio and Television and the Pressombudsman (PO) and the Swedish Press Council (PON). It can be established that infringements of the right to privacy occur in the press. However I believe that they try to avoid those infringements, but as I stated above there is a difficult balance that has to be made between the right to privacy and the

purpose to present information to the public. This complicated act of balance can easily lead to a mistake. One solution, which could improve the existing system, is to introduce some kind of financial compensation to the person whose right to privacy has been infringed.

The question whether existing regulations are sufficient is difficult to answer, many aspects must be considered. The debate concerning whether the state should legislate the right to privacy has been ongoing for many years. Several investigations have been done and changes have been implemented, for example legislation concerning camera surveillance (lagen om allmän kamera övervakning) and legislation which prohibits the use of another person's picture or name in commercial advertising (lagen om namn och bild i reklam). The most recent accession in the debate is the report called *Skyddet för privatlivet – Bedömningar och förslag* (SOU 2008:3). Two proposals are made in this report, one regulation in the Instrument of Government (RF) and one regulation concerning unlawful photographing in the Swedish Penal Code (BrB).

It can be established, that the answer to the question whether the existing right to privacy in Swedish legislation is sufficient, differs. Some advocate change others do not. Thus this should be further examined. The same stands for the question whether Sweden do fulfill its undertakings according to the European Convention on Human Rights. In this context the case *von Hannover v. Germany* has been discussed. Some believe that this case imply that Sweden has to strengthen its right to privacy, while others believe that such a change is unnecessary. I believe that an investigation should be done in this area. There is a need to examine the whole picture in the media concerning the problems connected to the right to privacy. The freedom of expression and the freedom of the press must be questioned. The national regulations should be examined and changes considered. The undertakings according to the European Convention on Human Rights should be further examined, through the case law of the European Court of Human Rights. Thereby it can be safeguarded that Sweden actually follows the principles stated in the case-law. To implement such an investigation is a complicated task, but in order to secure that there is a fair balance between the right to privacy and the freedom of expression in Swedish legislation, an investigation must be done.

Sammanfattning

I media pågår ständigt en konflikt mellan å ena sidan tryck- och yttrandefriheten och å andra sidan respekt och skydd för människors privatliv. Den första frågeställningen, som behandlas i denna uppsats är vilket integritetsskydd som finns i svensk rätt inom området för grundlagsskyddade medier. Vidare undersöks hur regleringen gällande respekt för privatlivet i Radio- och TV lagen (RTL), i TV4:s sändningsstillstånd och i de pressetiska reglerna efterlevs. Forsättningsvis utreds huruvida befintlig reglering är tillräcklig samt om Sverige uppfyller sina åtaganden enligt artikel 8 och artikel 10 i Den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) på området för grundlagsskyddade medier.

I Sverige tilldelas yttrandefriheten, historiskt sett, en stark roll och genom detta begränsas integritetsskyddet. Det kan dock konstateras att tryck- och yttrandefrihetsbrotten, förtal och förolämpning, är en viktig del av det som begränsar yttrandefriheten och som därmed skapar ett integritetsskydd i svensk rätt på området för grundlagsskyddade medier. Vidare utgör även förbudet mot utnyttjande av annans namn eller bild i kommersiell reklam ett skydd av den personliga integriteten. I RTL och i sändningstillstånden regleras ytterligare bestämmelser om den personliga integriteten samt i de etiska reglerna för pressen. Skyddet för privatlivet regleras även i artikel 8 i den, i svensk lag inkorporerade, Europakonventionen. Det finns således integritetsskydd av skilda slag och på olika håll i svensk rätt inom området för grundlagsskyddade medier.

I uppsatsen utreds TV4:s åtaganden enligt RTL och dess sändningstillstånd och det kan konstateras att TV4 bryter mot uppställda regler emellanåt. Jag är av uppfattningen att programföretaget försöker att undvika snedsteg, men att avvägningen mellan respekt för privatlivet och syftet att förmedla information till allmänheten är svår att göra, vilket innebär att fel lätt kan begås. Dock anser jag även att man bör diskutera om ytterligare åtgärder borde införas på detta område. För att förbättra nuvarande system skulle en lösning kunna vara ett införande av ett schablonbelopp, vilket skulle betalas ut till den kränkte varje gång Granskningsnämnden för radio och TV (Granskningsnämnden) meddelade ett fällande beslut.

I Sverige finns sedan länge ett privatfinansierat pressetiskt system för tidningsbranschen. Här i inryms pressetiska regler och två granskningsorgan i form av Allmänhetens pressombudsman (PO) och Pressens opinionsnämnd (PON). Av granskad praxis från PO och PON kan det fastslås att det förekommer kränkningar av den personliga integriteten i pressen. Jag är av uppfattningen att pressen försöker att undvika misstag, men att, som jag även diskuterat ovan, avvägningen mellan respekt för privatlivet och syftet att förmedla information till allmänheten är svår att göra, vilket innebär att fel lätt kan begås. Dock anser jag att man även bör diskutera om ytterligare

åtgärder borde införas för att förbättra rådande system. En tänkbar lösning skulle kunna vara ett införande av någon typ av ekonomisk kompensation till den kränkte.

Frågan huruvida det befintliga integritetsskyddet i svensk rätt är tillräckligt är svår att besvara och många olika aspekter måste tas med i bedömningen. I Sverige har debatten avseende lagstiftat skydd för den personliga integriteten pågått under flera år. Flertalet undersökningar har även företagits på detta område. Förändringar har kommit till stånd, såsom införandet av lag om allmän kameraövervakning och lagen om namn och bild i reklam. Det senaste tillskottet i debatten avseende integritetsskyddet är betänkandet *Skyddet för privatlivet – Bedömningar och förslag* (SOU 2008:3). I detta betänkandet förs två förslag fram dels en bestämmelse i Regeringsformen (RF) och dels ett stadgande om olovlig fotografering i Brottsbalken (BrB).

Det kan konstateras att svaret på frågan huruvida det befintliga integritetsskyddet i svensk rätt är tillräckligt skiljer sig åt. Vissa förespråkar förändringar och andra inte. Detta bör således utredas vidare. Det förhåller sig på samma sätt med frågan om Sverige uppfyller sina åtaganden enligt Europakonventionen. Här har speciellt rättsfallet *von Hannover mot Tyskland* diskuterats. Vissa menar att detta mål innebär att Sverige bör stärka sitt integritetsskydd medan andra menar att så inte är fallet. Jag anser att den befintliga regleringen av integritetsskyddet i svensk rätt på många sätt är bra. Dock menar jag att det bör genomföras en övergripande undersökning på detta område. Man måste ta ett helhetsgrepp på problemen med integritetskränkningar i media och våga ifrågasätta tryck- och yttrandefriheten. I utredningen anser jag att man skall se över de nationella reglerna på detta område och överväga förändringar. Vidare menar jag att man skall utreda Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen och då gå igenom relevanta domar från Europadomstolen för mänskliga rättigheter (Europadomstolen) för att säkra att Sverige verkligen följer den praxis som skapas där. Det är en svår uppgift att genomföra denna utredning, men det är av största vikt att så sker för att det skall kunna säkerställas att Sverige har en god avvägning mellan yttrandefriheten och skyddet för den personliga integriteten.

Förord

Tryck- och yttrandefrihet har länge varit ett ämne som intresserat mig och när jag, under en kurs i Comparative Media Law, kom i kontakt med rättsfallet *von Hannover mot Tyskland*, väcktes idén till mitt examensarbete. Jag vill rikta ett speciellt tack till professor Dirk Voorhoof för hans mycket inspirerande föreläsningar under kursen Comparative Media Law. Vidare vill jag självfallet tacka min handledare, Per Jonas Nordell, för hans vägledning och engagemang i författandet av detta examensarbete.

Karin Dahlqvist

Stockholm i april 2008.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Ds	Departementsserien
Europadomstolen	Europadomstolen för mänskliga rättigheter
Europakonventionen	Den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
Granskningsnämnden	Granskningsnämnden för radio och TV
HD	Högsta domstolen
JK	Justitiekanslern
Lag om namn och bild i reklam	Lag (1979:800) om namn och bild i reklam
LTY	Lag (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PO	Allmänhetens pressombudsman
PON	Pressens opinionsnämnd
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen (1974:152)
RTL	Radio- och TV lagen (1996:844)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
TF	Tryckfrihetsförordningen (1949:105)
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469)

1 Inledning

En känd skådespelare utmålas i pressen som en person med ett klandervärt beteende, en annan skådespelare används i kommersiell reklam utan dennes samtycke, på TV visas en persons ansikte utan att det har maskerats ordentligt. Allt detta är exempel på när media, press och TV gått för långt i sin rätt att trycka och yttra meddelanden.

I media pågår ständigt en konflikt mellan å ena sidan tryck- och yttrandefrihet och å andra sidan respekt och skydd för människors privatliv. Denna konflikt är problematisk eftersom den rör två skyddsvärda intressen som båda har en given plats i en demokrati. I Sverige har tryckfriheten traditionellt sett givits ett starkt skydd medan skyddet för privatlivet har levt i en undanskymd tillvaro. Redan under frihetstiden fick Sverige sin första Tryckfrihetsförordning (TF), närmare bestämt år 1766 och 225 år senare tillkom även Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) för att reglera de områden, vilka inte täcktes av befintlig reglering i TF.¹ Även på den internationella arenan har detta område reglerats. Den 4 november 1950 undertecknades den så kallade Europakonventionen, där artikel 8 rör rätten till skydd för enskildas privatliv och artikel 10 rör rätten till yttrandefrihet.

Förhållandet mellan respekten för privatlivet och tryck- och yttrandefriheten är omdiskuterat. Det finns idag en viss begränsning av tryck- och yttrandefriheten genom RTL och sändningstillstånd för programföretag samt etiska regler för pressen. Vidare utgör även reglerna om ärekränkingsbrott en begränsning av tryck- och yttrandefriheten. Vissa hävdar att dessa inskränkningar utgör ett tillräckligt integritetsskydd medan andra ställer sig kritiska till dagens system och menar att skyddet borde utökas.

Media har en stark position i dagens samhälle och enskilda personer kan få problem att hävda sin rätt mot press och en uppsjö TV-kanaler. Trycket är stort och det finns mycket pengar samtidigt som det finns ett informationssyfte att värna om. Med tanke på den mediemiljö vi lever i finns det anledning att undersöka, analysera och diskutera den aktuella avvägningen mellan integritetsskydd och tryck- och yttrandefrihet, vilket skall göras i följande uppsats.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utreda hur integritetsskyddet ser ut i svensk rätt på området för grundlagsskyddade medier samt att undersöka hur TV4 följer regleringen gällande respekt för privatlivet i RTL och i sändningstillståndet samt hur pressen följer de pressetiska reglerna avseende respekt för privatlivet. Vidare är syftet att utreda huruvida aktuella

¹ Häthén, C, *Stat och Straff*, 2004, s. 145 och YGL (1991:1469).

regleringar ger ett tillräckligt skydd för enskilda personers privatliv och huruvida Sverige uppfyller sina åtaganden enligt Europakonventionen.

Mot bakgrund av detta syfte har följande frågeställningar ställts upp:

- Vilket integritetsskydd finns i svensk rätt inom området för grundlagsskyddade medier?
- Hur efterlevs regleringen gällande respekt för privatlivet som stadgas i RTL och i TV4:s sändningstillstånd?
- Hur efterlevs regleringen gällande respekt för privatlivet som stadgas i de pressetiska reglerna?
- Är befintlig reglering tillräcklig?
- Uppfyller Sverige sina åtaganden enligt artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen, på området för grundlagsskyddade medier?

1.2 Metod och material

Detta arbete bygger till stor del på litteratur och artiklar som behandlar frågan om skydd och respekt för privatlivet. Offentligt tryck, lagstiftning, praxis samt relevant doktrin på området har undersökts och analyserats. Jag har således använt mig av en rättsdogmatisk metod² för att besvara mina uppställda frågeställningar.

I denna uppsats har integritetsskyddet i svensk rätt undersökts och i denna del har Håkan Strömbergs och Hans-Gunnar Axbergers bok *Yttrandefrihetsrätt* varit en viktig källa tillsammans med offentligt tryck.

I delen som behandlar mål gällande TV4 har Granskningsnämndens praxis studerats. I stor utsträckning har Granskningsnämndens publikation, *Granskat och klart- tema privatlivsfrågor*, använts. I detta material har ett urval gjorts där bara TV4:s ärenden har undersökts. Av dessa ärenden har vissa exempel valts ut och beskrivits mer detaljerat i uppsatsen.

För att beskriva PO/PON:s verksamhet har främst deras hemsida använts som källa i kombination med offentligt tryck. Avseende praxis från PO och PON har ett litet urval gjorts för att exemplifiera hur deras bedömningar ser ut i skilda ärenden, vilka behandlar respekt för den personliga integriteten. När det gäller ärenden från PO och PON har jag valt att undersöka betydligt färre än ärenden från Granskningsnämnden. Detta är ett medvetet val, eftersom tidigare forskning främst har fokuserat på TF och följaktligen det pressetiska systemet. I denna uppsats har jag således valt att fokusera på Granskningsnämndens praxis och där göra en djupare analys av dessa ärenden.

² Peczenik, A, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, 1995, s. 312-314.

När det gäller den internationella delen av uppsatsen, som behandlar Europakonventionen, har Hans Danelius bok *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* utgjort ett betydande material. Denna bok är tryckt år 2007 och beskriver Europakonventionen och Europadomstolens arbete mycket utförligt. För att besvara frågeställningen avseende om Sveriges uppfyller sina åtaganden enligt Europakonventionen, har offentligt tryck undersökts tillsammans med framförallt domen i målet *von Hannover mot Tyskland*. Vidare har domarna i målen *Peck mot Förenade Konungariket* och *White mot Sverige* utgjort ett viktigt underlag för att besvara denna frågeställning.

1.3 Definition av begreppet personlig integritet

Begreppet personlig integritet är svårdefinierat. Dock har åtskilliga försök gjorts för att definiera detta begrepp, exempelvis i samband med den nordiska konferensen om privatlivets rättsskydd år 1967. Under konferensen antog man en resolution som stadgade att rätten till privatliv i allmänhet innebar en rätt för individen att leva sitt liv med ett minimum av inblandning från myndigheter, allmänhet och andra individer.³

En förteckning rörande integritetskränkningar har gjorts av Stig Strömholm där han delar in kränkningar i tre huvudgrupper: 1) intrång, vare sig i fysisk eller annan mening, i en annans privata sfär, 2) insamlande av uppgifter om en persons privata förhållanden 3) offentliggörande eller annat utnyttjande av material om en persons privata förhållanden. Vidare redovisas även en mer detaljerad uppräkningslista av olika typer av kränkningar:

- 1) tillträde till och genomsökande av privata lokaler eller annan egendom;
- 2) kroppsundersökning;
- 3) medicinska undersökningar;
- 4) intrång i en persons privata sfär genom exempelvis skuggning;
- 5) ofredande genom företrädare för massmedierna exempelvis genom så kallade snokreportage eller påträngande intervjuer av brottsoffer;
- 6) olovlig ljudupptagning, fotografering eller filmupptagning;
- 7) brytande av brevhemligheten;
- 8) telefonavlyssning;
- 9) utnyttjande av elektronisk avlyssningsapparat;
- 10) spridande av förtroliga uppgifter;
- 11) avslöjande inför offentligheten av annans privata förhållanden;
- 12) olika former av nyttjande av annans namn, bild eller liknande medel för identifiering;
- 13) missbruk av annans ord eller meddelande;
- 14) angrepp på annans heder och ära.⁴

³ Strömholm, S, *Right of privacy and rights of the personality*, 1967, s. 237.

⁴ Strömholm, S, "Individens skyddade personlighetsfär", *Om våra rättigheter* - Antologi utgiven av Rättsfonden, 1980, s. 30.

I denna uppsats kommer punkterna 5-6 och 11-14 att behandlas utifrån hur massmedia hanterar dessa delar av den personliga integriteten.

1.4 Avgränsningar

I denna utredning kommer integritetsskyddet i grundlagsskyddade medier att undersökas. Utredningen är avgränsad till att enbart behandla press och TV och således kommer grundlagsskyddet på Internet inte att diskuteras. Tryck- och yttrandefrihetsbrotten, förtal och förolämpning, kommer att granskas samt lagen om namn och bild i reklam. Vidare innefattas reglerna i RTL och i TV4:s sändningstillstånd i företagen undersökning samt de pressetiska reglerna. Sveriges åtaganden enligt artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen, avseende grundlagsskyddade medier, utgör den sista delen i ramen för denna utredning. När det gäller skyddet i artikel 8 i Europakonventionen kommer endast två delar att behandlas i uppsatsen, dels rätten till skydd mot ryktesspridning, dels rätten att bli lämnad i fred.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med avsnittet det lagstiftade integritetsskyddet. Här redogör jag för hur integritetsskyddet ser ut i svensk rätt. Inledningsvis görs en genomgång av tidigare utredningar på detta område. Vidare följer en redogörelse för tryck och yttrandefriheten samt tryck- och yttrandefrihetsbrott med fokus på förtal och förolämpning. Därefter följer en genomgång av reglerna avseende åtal samt regler för rättegången i tryck- och yttrandefrihetsmål, med en genomgång av juryförfarandet. Avslutningsvis följer en redogörelse av skadestandsregler, dels i samband med tryck- och yttrandefrihetsbrott och dels skadestånd för ideell skada som återfinns i skadeståndslagen. Till sist görs en genomgång av lagen om namn och bild i reklam.

I nästföljande avsnitt undersöks granskningssystemen för press, radio och TV. Här behandlas, dels Granskingsnämndens arbete tillsammans med exempel på ärenden som rör TV4, dels PO och PON:s arbete och några exempel på deras opinionsuttalanden.

Vidare följer ett avsnitt som rör skyddet enligt Europakonventionen. Här redogörs för Europakonventionens samt Europarådets tillkomst. Tolkningen av Europakonventionen behandlas samt de två, för uppsatsen aktuella, artiklarna i konventionen. Dessa artiklar rör respekt för privatlivet och yttrandefrihet. Sedan följer en genomgång av målen *White mot Sverige*, *Peck mot Förenade Konungariket* och till sist *von Hannover mot Tyskland* där konflikten mellan artikel 8 och artikel 10 behandlas. Vidare behandlas Europakonventionens krav kontra Sveriges integritetsskydd på området för grundlagsskyddade medier.

Uppsatsen avslutas med avsnittet analys och slutsats där avsikten är att behandla de frågeställningar som uppställts i inledningen och till sist redogörs för mina avslutande kommentarer.

2 Det lagstiftade integritetsskyddet

2.1 Tidigare utredningar angående integritetsskydd

I 2 kap. RF regleras de medborgerliga fri och rättigheterna. Medborgarna garanteras, genom dessa bestämmelser, ett skydd gentemot det allmänna.⁵ I 1 kap. 2 § 4 st. RF återfinns ett målsättningsstadgande som säger att det allmänna skall värna den enskildes privatliv. Detta stadgande är dock inte rättsligt bindande, då det inte ansågs möjligt att ge regeln ett tillräckligt avgränsat innehåll. Det saknas således ett allmänt skydd för den enskildes personliga integritet i svensk rätt. Bestämmelsen i 1 kap. 2 § 4st. visar dock att statsmakten har uppmärksammat den enskildes intresse av ett integritetsskydd.⁶

För att skydda enskilda mot angrepp från andra enskilda, har den vanliga lagstiftningen ansetts utgöra ett tillräckligt skydd. Huvudreglerna avseende skydd för den personliga integriteten återfinns i 4 kap. och 5 kap. BrB samt i 1 kap. 3 § SKL.⁷ När det gäller integritetsskyddet i grundlagsskyddade medierna stadgas regler avseende detta i TF och YGL, i lagen om namn och bild i reklam samt i RTL och sändningstillstånden för TV och i de etiska reglerna för pressen.⁸

I Sverige har debatten avseende lagstiftat skydd för den personliga integriteten pågått under en längre tid. De första utredningarna gjordes på 1960-talet och idag är debatten återigen aktuell.⁹ Nedan följer en redogörelse för tidigare utförda utredningar på detta område. Genomgången av relevanta utredningar spänner över tidsperioden 1960-tal fram till idag, år 2008.

År 1966 tillsattes en kommitté som fick till uppgift att utföra en utredning avseende ett förstärkt integritetsskydd på personrättens område. De utfärdade fyra delbetänkanden, *Skydd mot avlyssning* (SOU 1970:47), *Fotografering och integritet* (SOU 1974:85), *Reklam och integritet* (SOU 1976:48) och *Privatlivets fred* (SOU 1980:8).¹⁰ I denna uppsats kommer alla betänkanden utom SOU 1970:47 att på något sätt behandlas.

⁵ SOU 1992:84, s. 189.

⁶ SOU 1980:8, s. 69.

⁷ SOU 1992:84, s. 191.

⁸ Se TF, YGL, Lagen om namn och bild i reklam, RTL och bilaga 1 Etiska regler för press, TV och radio.

⁹ SOU 2008:3, s. 339.

¹⁰ Op.cit. s. 43-44.

I delbetänkandet SOU 1974:85 undersökte integritetsskyddskommittén åtgärder mot de ökade riskerna för integritetskränkning som den moderna tekniken för ljudupptagning och fotografering innebar. Den menade att man skulle använda sig av en straffrättslig reglering för att komma till rätta med missbruket av optisk apparatur. Kommittén konstaterade att angrepp mot enskilda med hjälp av apparatur där materialet bevaras innebar en större risk för enskilda än angrepp med apparatur som inte innehade en sådan funktion till exempel en kikare. Dock poängterade kommittén vikten av att information fritt skulle kunna samlas vilket innebar att den menade att rättsliga åtgärder som införs till skydd för den personliga integriteten skulle ges en begränsad omfattning. Kommittén ansåg att man skulle skilja mellan registrering och observation med optisk apparatur. Kommittén fann att otillbörlig optisk registrering borde innefattas i det straffbara området medan observerande medelst optisk apparatur borde lämnas utanför det kriminaliserade området, dock kunde kriminalisering aktualiseras i vissa fall om det handlade om TV-apparatur eller mörkerapparatur.¹¹

Kommittén konstaterade att det inte var möjligt att införa ett allmänt personskydd mot fotografering. Den menade vidare att man borde fästa vikt vid om personen i fråga befann sig i avskildhet eller i offentlighet och att ett rättsskydd enbart är möjligt för personen som befinner sig i avskildhet. Den föreslog att man skulle införa två nya bestämmelser i 4 kap BrB, dels en bestämmelse som stadgade ett grundläggande skydd i bostaden och på vårdanstalter, dels en bestämmelse som skyddade enskilda mot att optisk apparatur användes mot en person när denne befann sig på en plats där man var skyddad för allmän insyn och det av omständigheterna uppenbart framgick att ett angrepp var kränkande för personen i fråga. Straffbestämmelsen skulle även innefatta ett visst skydd för enskilda mot missbruk av TV- apparatur. Kommittén menade vidare att det fanns ytterligare behov av att ge enskilda ett skydd mot övervakning med TV. Man föreslog att det borde finnas ett tillståndsförfarande för att få genomföra TV-övervakning på allmän plats och att de aktuella reglerna på detta område borde stadgas i en särskild lag.¹² Förslaget avseende fotografering ledde inte till någon lagstiftning dock infördes 1977 en lag (1977:20) om TV-övervakning. Denna lag har efterhand följts av annan lagstiftning och i dagsläget är det lag (1988:150) om allmän kameraövervakning som utgör gällande rätt.¹³

I delbetänkandet SOU 1976:48 behandlade kommittén frågan om skydd för enskilda mot att deras bilder eller namn kunde användas i reklam utan deras samtycke. Kommittén konstaterade att det i svensk rätt saknades ett generellt förbud mot att, utan någons samtycke, publicera dennes namn eller bild samt att detta även gällde för reklam. Kommittén påvisade även att det fanns ett visst skydd i annan lagstiftning, men att det då handlade om ett fåtal regler som gav ett skydd i vissa specifika situationer samt att detta var spritt i flertalet olika lagar. Vidare diskuterade kommittén den

¹¹ SOU 1974:85, s. 11-13.

¹² Op.cit. s. 12-13.

¹³ SOU 2008:3, s. 51-52.

självsanerande verksamheten inom detta område. Till grund för denna verksamhet låg framförallt Internationella Handelskammarens grundregler för reklam. Kommittén menade dock att den självsanerande verksamheten inte förmådde att på ett tillfredsställande sätt komplettera den aktuella lagstiftningen och därmed ansåg den att den enskildes skydd behövde förstärkas. Kommittén förde därmed fram ett förslag avseende en straffrättslig reglering som skulle införas i BrB bland fridsbrotten i 4 kap. Genom att detta reglerades i ett straffrättsligt stadgande skulle regler avseende skadestånd och särskilda rättsverkningar per automatik kunna tillämpas. Vidare diskuterades även den fördel som ett straffrättsligt stadgande skulle innebära för målsäganden när regler gällande förundersökning blir tillämpliga. Detta medför att målsäganden själv inte behöver stå för kostnader i samband med införskaffande av material till utredningen etc.¹⁴ Förslaget ledde sedermera fram till att lagen om namn och bild i reklam infördes år 1979¹⁵, vilken kommer att behandlas mer ingående under avsnitt 2.4 i uppsatsen.

I Betänkandet SOU 1980:8 hade kommittén till uppgift att utreda frågor om personrätt. Man skulle här undersöka problemen med användning och spridning av integritetskränkande material. Kommittén menade att många intrång i människors privatliv skedde genom media och att intresset av att skydda enskilda personers privatliv därav ofta kom i konflikt med massmediernas intressen. Man poängterade även att det många gånger handlade om kränkningar som inte utgjorde ärekränkning, men som ändå var kränkande för den enskilde personen.¹⁶ Kommitténs ledamöter var dock av olika åsikter gällande vilka åtgärder som skulle genomföras för att förstärka integritetsskyddet i Sverige.

Några av ledamöterna i kommittén förespråkade lagstiftningslinjen. De ansåg att det var nödvändigt att pröva huruvida Sverige skulle införa ett lagstadgat skydd för enskildas privatliv. De diskuterade införandet av ett komplement till förtalsbrottet i form av ett straffrättsligt stadgande. Bestämmelsen om kränkning av privatlivets fred skulle införas i 5 kap 3a § BrB. Det första stycket skulle beskriva skyddet för den enskildes privatliv och det andra stycket skulle innehålla en bestämmelse om straffrihet pga. intressekollision. Ledamöterna ansåg att användning av integritetskränkande material skulle kriminaliseras. Vidare menade de att en kränkning av privatlivet var svår att reparera och att tyngdpunkten i sanktionssystemet därav skulle ligga på den preventiva effekten istället för på ett civilrättsligt skadestånd. Den straffrättsliga lösningen skulle vidare medföra att reglerna om förundersökning kunde tillämpas, vilket skulle innebära att målsäganden själv inte behövde införskaffa material etc. utan att detta skulle skötas av åklagaren. Skadestånd och särskilda rättsverkningar skulle även, per automatik, anknytas till det aktuella straffstadgandet. Avseende kopplingen till TF anförde ledamöterna att den aktuella straffbestämmelsen skulle ges motsvarande tillämplighet i TF, således skulle dubbelkriminalisering

¹⁴ SOU 1976:48, s. 41-44.

¹⁵ SOU 2008:3, s. 54.

¹⁶ SOU 1980:8, s. 9.

föreligga. De poängterade även att stadgandet i 2 kap. 13 § 1 st. RF anger privatlivets fred som ett av de särskilt uppräknade intressena, vilka kan begränsa yttrandefriheten. Således ansåg de att lagstiftaren hade infört en möjlighet att reglera privatlivets fred såsom de föreslagit. Vidare ansåg de att det självsanerande systemet skulle kvarstå.¹⁷

Några av ledamöterna förespråkade självsaneringslinjen. De menade att ett ingrepp i TF, genom att utvidga brottskatalogen, endast kunde genomföras när väsentliga skäl talar för det och att det i detta fall inte fanns väsentliga skäl. De hävdade istället att systemet med självsanering var tillräckligt. De poängterade att frågan om eventuellt skadestånd inte visat sig vara den viktigaste för personer som utsatts för en kränkning utan att det snarare handlade om att få upprättelse, vilket enligt dessa förespråkare kunde ske genom uttalanden från PON. Vidare diskuterade ledamöterna de risker som enskilda personer löper om de för ett mål till domstol, såsom att behöva stå för rättegångskostnader.¹⁸

Till sist fördes ersättningslinjen fram som ett förslag till hur integritetsskyddet skulle kunna utformas. Här argumenterade en ledamot mot en straffrättslig reglering. Vidare menade han att det skulle vara svårt att skapa en lagtext som skulle kunna uppfylla kravet på tydlighet, vilket krävs för att avgränsa det straffbara området. Lagstiftning medförde även en risk för att den pressetiska verksamheten skulle avta. Han förde fram flera förslag gällande ersättningsmöjligheter, där det ena gällde att PON själv skulle utdöma någon form av skadestånd. Ett annat var att en särskild ersättningsfond skulle inrättas för detta ändamål. Denna skulle med PON:s beslut som grund utdöma skadestånd. Ytterligare ett förslag avsåg skadestånd ur allmänna medel. Här var man dock, enligt ledamoten, tvungen att ta med i beräkningen att staten skulle kräva att utgivandet av skadestånd skulle stå under statlig kontroll. Detta innebar att det blev problematiskt att använda sig av PON, eftersom denna inte är statligt organiserad. Vidare fördes ett förslag fram avseende att enskilda personer skulle få ökade möjligheter att föra skadeståndstalan vid allmän domstol genom att man kunde frånga huvudregeln i svensk skadeståndsrätt. Denna huvudprincip säger att varken ideell skada eller ren förmögenhetsskada kan medföra ersättning om inte skadan orsakats genom brott. Huvudprincipen har dock fått ge vika i viss speciallagstiftning och ledamotens förslag var att detta kunde bli aktuellt även på integritetsskyddets område.¹⁹ Förslagen som framfördes i betänkandet SOU 1980:8 ledde inte till lagstiftning och betänkandet lämnades över till Yttrandefrihetsutredningen för ytterligare överväganden.²⁰

År 1977 tillsattes yttrandefrihetsutredningen som fick till uppgift att utarbeta en grundlagsreglering av yttrandefriheten efter TF:s mönster.²¹

¹⁷ SOU 1980:8, s. 87-90, 100.

¹⁸ Op.cit. s. 103-105.

¹⁹ Op.cit. s. 107-113.

²⁰ SOU 2008:3, s. 60.

²¹ SOU 1983:70, s. 3.

Integritetsskyddskommitténs slutbetänkandet SOU 1980:8 överlämnades också till yttrandefrihetsutredningen av regeringen, för att denna tillsammans med remissyttrandena skulle beaktas vid uppdragets fullgörande.²² Utredningen konstaterade att de olika åsikter som kommit till uttryck inom Integritetsskyddskommittén även var synliga i remissinstansernas uttalanden. Några få av remissinstanserna var för ersättningslinjen och resterande instanser var fördelade mellan självsaneringslinjen och lagstiftningslinjen.²³

Yttrandefrihetsutredningen utfärdade betänkandet *Värna yttrandefriheten* (SOU 1983:70) där ett förslag till en ny yttrandefrihetsgrundlag lades fram.²⁴ Med tanke på att utredningen skulle beakta betänkandet SOU 1980:8 i sitt uppdrag innebar det att de därmed skulle ta ställning till huruvida man borde utvidga integritetsskyddet i enlighet med Integritetsskyddskommitténs förslag. Utredningen förde i sina överväganden fram att RF:s målsättningsstadgande, i 1 kap. 2 § 4 st., satt spår i övrig lagstiftning, exempelvis i lagen om namn och bild i reklam samt i sekretesslagen. Den hävdade vidare att man inte kunde konstatera huruvida hänsynen till enskilda människors integritet blivit bättre eller sämre under det senaste decenniet, men att det aktuella läget allmänt sett inte var oroväckande. I förslaget avrådde utredningen från att förstärka integritetsskyddet via lagstiftning på något av de sätten som diskuterats i Integritetsskyddskommitténs förslag. Utredningen hävdade att, vid en avvägning mellan yttrandefrihet och integritetsskydd, passade det självsanerande systemet bättre än lagstiftning. Den menade att komplicerade bedömningar skulle göras och att lagstiftning då utgör ett för trubbigt och trögt verktyg. Vidare poängterade utredningen att en inskränkning i yttrandefriheten inte borde genomföras eftersom det fanns en så stark opinion mot en sådan utveckling, både inom integritetsskyddskommittén och inom remissinstanserna.²⁵

Yttrandefrihetsutredningen behandlade även skälen för och emot en grundlagsskyddad rätt till genmäle eller beriktigande. Utredningen konstaterade till sist att man inte förespråkade en sådan rätt. Man förespråkade dock en för det allmänna utvidgad åtalsplikt för ärekränkingsbrotten. Enligt utredningen skulle kravet på ”särskilda skäl” avskaffas och ersättas med att målsäganden angett brottet samt att åtal var ”påkallat från allmän synpunkt”.²⁶

Utifrån detta betänkande utarbetades en proposition. Även här poängterades den självsanerande verksamheten för press och TV av departementschefen. Han menade att den grundlagsskyddade tryckfriheten och yttrandefriheten i övrigt inte borde inskränkas när det inte heller förelåg någon allmän opinion

²² SOU 1983:70, s. 72.

²³ Op.cit. s. 248.

²⁴ Op.cit. s. 63.

²⁵ Op.cit. s. 249-251.

²⁶ Op.cit. s. 251-257.

bakom ett sådant förslag.²⁷ När propositionen behandlades i riksdagen framförda konstitutionsutskottet att det inte fanns anledning att, från statens sida, vidta några åtgärder för att motverka publicitetsskador för enskilda. Dock skulle regeringen följa utvecklingen på detta område.²⁸

Det har även författats en utredning på detta område med namnet *Skyddet för enskilda personers privatliv* (Ds 1994:51). Denna utredning behandlade vad man i betänkandet *Ersättning för kränkning genom brott* (SOU 1992:84) betecknat som den personliga integriteten i ideell mening. Vilket innebar att denna studie hade samma inriktning som betänkandet SOU 1980:8.²⁹ Utredaren konstaterade att integritetsskyddet allmänt sett inte uppfattades som tillräckligt. Han menade att personer som själva utsatts för kränkande och utlämnande publicitet eller varit nära andra som utsatts för detta, ibland kan vara av den uppfattningen att en protest inte spelar någon roll. Vidare menade han att dessa personer även torde kunna inneha uppfattningen att ett domstolsförfarande eller ett klanderförfarande hos aktuell nämnd av olika skäl skulle te sig osäkert och otillfredsställande för den berörda. Vid domstolsförfarande fanns risken att behöva stå för rättegångskostnader och det fanns även en uppfattning att det i allmänhet är svårt att övertyga en jury att ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott har begåtts. Ett förfarande i en nämnd kan även te sig som otillfredsställande, eftersom den klagande kan inneha uppfattningen att klagomålen kommer att behandlas i en yttrandefrihetsvänlig miljö. Vad som även verkar avhållande från att vända sig till domstol eller någon nämnd var att resultatet av prövningen sedermera kunde innebära ytterligare lidande då informationen åter kunde publiceras.³⁰

Utredaren resonerade även kring den ökande oron angående skyddet för den personliga integriteten och menade att grunden för denna oro torde vara den snabba utvecklingen av möjligheter att detaljerat kunna kartlägga varje enskild individ. Information kan snabbt införscaffas, bearbetas och spridas. Utredaren menade att främst offentliga personer, personer som söker publicitet men som inte vill att den skall omfatta allt samt personer som av en ren tillfällighet hamnat i rampljuset eller som är närstående till en omtalad person, har ett ökat behov av ett skydd för den personliga integriteten. Utredaren betonade även vikten av att följa utvecklingen på detta område.³¹

Vissa särskilda lagstiftningsfrågor berördes också i utredningen exempelvis frågan om behovet av ett bättre skydd mot olovlig observation och fotografering. Vidare behandlade utredaren vissa lagstiftningsfrågor som berörde TF och YGL. Han tilltalades av rättsordningar som i Tyskland och Frankrike, där den enskilde tillerkändes en personlighetsrätt, dock förelåg det skillnader mellan dessa rättssystem och det i Sverige heltäckande och

²⁷ Prop. 1986/87:151, s. 44.

²⁸ SOU 2008:3, s. 63.

²⁹ Ds 1994:51, s. 10.

³⁰ Op.cit. s. 169-170.

³¹ Op.cit. s. 170-171.

strikt systemet på tryck- och yttrandefrihetens område. En ny straffbestämmelse diskuterades även i studien och utredaren återknöt då till betänkande SOU 1980:8, där ett förslag på en ny bestämmelse fördes fram. Utredaren diskuterade svårigheten i att definiera begreppet privatlivets fred, personlig integritet och dylikt och att det, när det gäller en straffbestämmelse finns krav på att denna skall ges ett tydligt och avgränsat innehåll. Vidare diskuterade utredaren vilken påverkan som en ny straffbestämmelse skulle ha på den pressetiska verksamheten. Utredaren menade att gränsdragningen mellan vad som blir en juridisk fråga och en etisk fråga blir mer oklar än innan. Detta kan medföra att medierna blir mer försiktiga, vilket i sig blir negativt för själva syftet med yttrande- och informationsfriheten.³²

Utredaren diskuterade även förutsättningarna för allmänt åtal och huruvida dessa borde vidgas. Han menade att man på nytt skulle pröva förslaget till ändring av åtalsreglerna i 5 kap 5 § BrB, vilket lades fram av Yttrandefrihetsutredningen. Vidare förde utredaren ett resonemang om kompensation vid integritetskränkningar. Han konstaterade att ersättning till följd av missbruk av TF eller YGL enbart kan aktualiseras när ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott är begånget. Vidare menade han att om man skulle utmönstra kravet på att tryckfrihetsbrott skall föreligga vid talan om enskilt anspråk, skulle detta innebära betydande lagtekniska svårigheter. Resultatet av en sådan förändring torde, enligt utredare, inte heller bli av sådan betydelse, om man jämförde med andra tänkbara åtgärder, att ett sådant avsteg skulle kunna motiveras. Slutligen resonerade utredaren kring ett mer samlar grepp angående integritetsskyddet. Han förde i denna del fram förslaget att på sikt införa en samlad integritetsskyddslag. För det talade inte minst den tekniska utvecklingen.³³

2004 tillsattes ytterligare en kommitté vid namn Integritetsskyddskommittén. Den fick till uppgift att kartlägga och analysera lagstiftningen rörande den personliga integriteten. Kommittén skulle även undersöka om 2 kap. 3 § 2 st. RF borde ändras samt om det fanns ett behov av generellt tillämpliga bestämmelser till skydd för den personliga integriteten vid sidan av den befintliga lagstiftningen.³⁴ Kommitténs första delbetänkande benämndes *Skyddet för den personliga integriteten - Kartläggning och analys* (SOU 2007:22). Detta delbetänkande innehåller en omfattande genomgång och analys av lagstiftning som behandlar den personliga integriteten, dock redovisas inte några lagförslag eller överväganden rörande någon ny generell reglering på detta område. Enligt kommitténs direktiv innefattas inte integritetsskyddet i förhållande till grundlagsskyddade medier i Integritetsskyddskommitténs undersökningsuppdrag. Kommittén ville dock skaffa sig en överblick över hur det ser ut på området för integritetsskydd i Sverige och därför återfinns även en beskrivning av massmedier och Internet i betänkandet.³⁵

³² Ds 1994:51, s. 171-177.

³³ Op.cit. s. 177-179, 184.

³⁴ SOU 2007:22, s. 3.

³⁵ Op.cit. s. 23, 415.

Kommittén konstaterade att den i Sverige vidsträckta tryck- och yttrandefriheten medför att det allmänt sett finns ett svagt integritetsskydd i svensk rätt. Vidare har den person som fått sin integritet kränkt små möjligheter att få någon upprättelse för detta, både ideellt och ekonomiskt. Kommittén menade att det råder en brist på proportionalitetstänkande, systematik och helhetssyn i lagstiftningen. Den parlamentariska kontrollen är undermålig och det saknas effektiva rättsmedel. Den hävdade vidare att man i en rättsstat måste ha en välfungerande avvägning mellan proportionalitet och ändamålsenlighet, av föreslagna åtgärder, och rättssäkerhet och personlig integritet. Man kan inte använda sig av förenklade lösningar och det är av största vikt att arbeta för ett rimligt tillgodoseende av olika berättigade intressen.³⁶

Det senaste tillskottet i debatten är slutbetänkandet SOU 2008:3 där Integritetsskyddskommittén avslutade det påbörjade arbetet. Det huvudsakliga utredningsuppdraget, i detta betänkande, rörde lagstiftningsfrågor. Kommittén hade mandat att ge förslag avseende lagstiftning både i vanlig lag och i grundlag. När det gäller grundlagsdelen hade kommittén till uppgift att ta ställning till huruvida bestämmelsen i 2 kap. 3 § 2 st. RF borde ändras. Avseende förändringar i vanlig lag skulle kommittén utreda om det fanns ett behov av att i lagstiftning införa en generell möjlighet för enskilda, vilka utsatts för en integritetskränkning, att föra talan om skadestånd och att denna talan skulle vara kopplad till en ny straffrättsbestämmelse om ansvar för integritetsbrott.³⁷

Kommittén konstaterade att grundlagarna framhåller vikten av yttrande- och informationsfrihet och att den fria åsiktsbildningen betonas i RF. När det gäller den personliga integriteten förhåller det sig istället på det sättet att skyddet inskränker sig till huvudsakligen ett krav på lagstöd vid ingrepp som husrannsakan etc. samt ett förbud mot politisk åsiktsregistrering. Vid en jämförelse mellan RF och Europakonventionen kan man vidare konstatera att RF värderar skyddet för den personliga integriteten lågt. I Europakonventionen har respekten för privat- och familjelivet en med andra fri- och rättigheter jämbördig ställning och därmed kan bristen på jämvikt i RF medföra problem för Sverige avseende trovärdigheten som konventionsstat. Kommitténs konstatera följaktligen att det föreligger ett behov av att stärka grundlagsskyddet för den personliga integriteten i Sverige.³⁸

Kommitténs förslag innebar ett införande av ett nytt andra stycke i 2 kap. 6 § RF. Detta stadgande anger att varje medborgare, utöver vad som i övrigt gäller enligt paragrafen, gentemot det allmänna är skyddad mot intrång, om det sker i hemlighet eller utan samtycke och i betydande mån innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Detta grundlagsskydd skall kunna begränsas enbart i den särskilda ordning

³⁶ SOU 2007:22, s. 36, 491.

³⁷ SOU 2008:3, s. 37.

³⁸ Op.cit. s. 15-16.

som stadgas i 2 kap. 12 § RF. I och med att detta stadgande införs kan regleringen i 2 kap. 3 § RF upphävas.³⁹

När det gäller behovet av att förstärka skyddet för den personliga integriteten i vanlig lag har kommittén kartlagt och analyserat flertalet områden inom samhällslivet för att utreda hur integritetsskyddet ser ut. Dock har den inte lämnat lagstiftningsförslag på varje enskilt område, utan den har lämnat förslag på en generell lösning. Kommittén konstaterade att det i dagsläget inte finns något generellt förbud mot att, utan samtycke, fotografera eller filma en enskild person, trots att detta länge har upplevts som ett problem. Den menade att man i Sverige nu är mogen för en straffbestämmelse avseende detta. Kommittén förde således fram ett förslag på att en bestämmelse om ansvar för olovlig fotografering skall införas i 4 kap. 6 a § BrB. Denna bestämmelse skall stadga ett förbud mot att utan samtycke fotografera eller filma någon som befinner sig på en plats dit allmänheten inte har insyn. Det finns dock även ett undantag vilket innebär att om gärningen med hänsyn till omständigheterna var försvarlig skall man inte dömas till ansvar. Kommittén går emellertid inte så långt att man även ville förbjuda spridning av olovligen tagna bilder dels eftersom ett sådant förbud riskerade att komma i konflikt med bestämmelsen om yttrandefrihet i RF och dels för att kommittén inte har mandat att föreslå begränsningar som kan påverka de grundlagsskyddade medierna. Kommittén diskuterade även åtalsregler för det nya straffstadgandet och man konstaterade att åtal för detta brott får väckas av åklagare endast om målsäganden anmält brottet eller om åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Kommittén poängterade även att skadeståndslagens regler om ersättning vid kränkning blir tillämpliga på det nya straffstadgandet.⁴⁰

Kommittén diskuterade även konsekvenserna av om den anskaffade information skulle publiceras i ett grundlagsskyddat medium. Den menade att publicisten eller meddelaren inte kan avkrävas ansvar för att de skulle ha anstiftat annan att göra sig skyldig till olovlig fotografering och att de därigenom fått uppgifter som kan ligga till grund för ett offentliggörande. Vidare konstaterade kommittén att sättet, på vilket ett anskaffande sker, inte är skyddat av grundlagen. Om en person exempelvis anskaffar uppgifter genom olovlig avlyssning, kan anskaffaren fällas till ansvar för dessa brott i och med bestämmelsen i 1 kap. 9 § 5 p. Denna bestämmelse stadgar, att utan hinder av TF, gäller vad i annan lag är stadgat om ansvar och ersättningsskyldighet avseende det sätt på vilket en uppgift eller underrättelse anskaffats. I YGL hittas en hänvisning till aktuell bestämmelse i 1 kap. 12 § YGL.⁴¹

Vidare förde kommittén fram ett förslag om en årlig regeringsskrivelse om integritetsskyddet. Genom denna skrivelse skulle Riksdagen kontinuerligt få information om hur skyddet för den personliga integriteten har utvecklats. Vidare skulle detta förfarande bidra till att frågor om integritetsskyddet

³⁹ SOU 2008:3, s. 255.

⁴⁰ Op.cit. s. 283-285, 21-22.

⁴¹ Op.cit. s. 315.

skulle få större politisk tyngd, vilket de hittills har saknat. Detta skulle även främja regeringens möjligheter till samordning och överblick avseende integritetsskyddsfrågor.⁴² Andra förslag rörde att Datainspektionens roll skulle utvecklas och breddas samt att man borde hålla frågan om ett eventuellt integritetsskyddsråd levande. Detta råd skulle få till uppgift att följa utvecklingen på området för integritetsskydd, delta i debatten samt varna för eventuella risker som utvecklingen kan föra med sig.⁴³

2.2 Tryck- och yttrandefrihet

Tryck- och yttrandefriheten i Sverige regleras i TF respektive i YGL. I TF föreskrivs att tryckfrihet är en rättighet för varje svensk medborgare och dess syfte är att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Två viktiga delar i tryckfriheten är meddelarfriheten i 1 kap. 1 § 3 st. TF och anskaffarfrihet i 1 kap. 1 § 4 st. TF. Meddelarfriheten innebär att det skall stå envar fritt att meddela uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift till författare eller annan upphovsman eller till utgivare, redaktion eller nyhetsbyrå. Vidare krävs att meddelandet lämnas i publiceringssyfte till en bestämd mottagare. Anskaffarfriheten innebär en rätt för envar att anskaffa uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för att offentliggöra dem i tryckt skrift eller för att lämna meddelanden i publiceringssyfte. Det som är avgörande är avsikten hos den som anskaffar uppgiften. Dock får anskaffaren inte använda sig av brottsliga metoder vid anskaffandet.⁴⁴

I TF skyddas friheten att yttra sig i tryckt skrift och i 1 kap. 5 § och 1 kap. 6 § TF anges kriterierna för att en skrift skall omfattas av TF:s tillämpningsområde. I 1 kap. 5 § skiljer man mellan skrifter framställda i tryckpress, vilka faller inom TF:s tillämpningsområde om de är utgivna, och skrifter vilka mångfaldigats på annat sätt. Den andra kategorin skrifter omfattas av TF:s tillämpningsområde under vissa förutsättningar. I begreppet mångfaldigats inbegrips att skriften skall ha framställts i tillräckligt många exemplar för att kunna lämnas ut för spridning. Dock har lagstiftaren inte angivit det exakta antalet exemplar som krävs. Vidare erfordras enligt huvudregeln att en skrift som genom fotokopiering eller stencilering blivit mångfaldigad skall, för att falla in under TF, vara utrustad med en beteckning så att det tydligt framgår att den är mångfaldigad samt ursprungsuppgifter. I 1 kap. 6 § följer sedan regler om utgivning vilket är ett ytterligare krav för att en skrift skall falla inom TF:s tillämpningsområde. Enligt 1 kap. 6 § skall en skrift anses vara utgiven när den lämnats till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige.⁴⁵

⁴² SOU 2008:3, s. 225-226.

⁴³ Op.cit. s. 23-26.

⁴⁴ 1 kap. 1 § TF och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 33-34 .

⁴⁵ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 19-21

I YGL är det angivna syftet ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. Genom YGL skyddas varje svensk medborgares rätt att fritt yttra sig genom ljudradio, television och vissa liknande överföringar samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar.⁴⁶ Två viktiga delar av yttrandefriheten är meddelarfriheten och anskaffarfriheten. Meddelarfriheten innebär en rätt för varje svensk medborgare att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av tekniska upptagningar lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram och sådan upptagningar. Anskaffarfriheten innefattar en rätt för varje svensk medborgare att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för uppgiftslämnande eller offentliggörande.⁴⁷

Ur en teknisk synvinkel är en radiosändning och en TV-sändning samma sak och i YGL används nästan genomgående termen radiosändningar för både radio och TV. För att YGL skall vara tillämplig på TV-sändningar krävs enligt 1 kap. 6 § YGL att sändningarna är riktade till allmänheten samt att sändningarna är avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel.⁴⁸ I 3 kap. 2 § 1 st. YGL föreskrivs att rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd får regleras genom lag som innehåller tillstånd och villkor för att sända. Sådana regler återfinns i RTL.⁴⁹

2.3 Tryck-och yttrandefrihetsbrott

Tryckfrihetsstraffrätten är i stora delar helt skild från den övriga straffrätten. TF innehåller en egen brottskatalog och vanliga uppsåtsregler gäller inte. Inte heller medverkansreglerna tillämpas och endast en person kan ställas till ansvar. Vidare används ett jurysystem vid rättegångar i tryck- och yttrandefrihetsmål, vilket även det skiljer sig från rättegångar i vanliga brottmål.⁵⁰

TF och YGL är exklusiva straff- och processrättslagar i tryck- och yttrandefrihetsmål. I de fall då det inte finns en uttrycklig särreglering gäller dock vanliga processrättsliga regler och även vanliga straffrättsliga regler i enlighet med 14 kap. 5 § TF.⁵¹ När det gäller straff för brott mot tryck och yttrandefriheten finns ett krav på dubbelstraffbarhet, vilket innebär att de brott som finns i TF:s brottskatalog även måste vara kriminaliserade som vanliga brott i BrB.⁵² I 5 kap.1 § 1 st. YGL finns en hänvisning till brottskatalogen i TF, vilken därmed tillämpas även för yttrandefrihetsbrott.⁵³

⁴⁶ SOU 2007:22, s. 420.

⁴⁷ 1 kap. 2 § YGL

⁴⁸ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 130-131.

⁴⁹ SOU 2007:22, s. 421.

⁵⁰ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 65, 96.

⁵¹ Op.cit. s. 65.

⁵² Op.cit. s. 66

⁵³ Walling-Nerep, W, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, 2005, s. 135.

Eftersom det föreligger ett krav på dubbelstraffbarhet, kan tryck- och yttrandefriheten lättare vidgas än inskränkas. För att ta bort ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott räcker det med att detta görs i vanlig lag, vilket kräver ett riksdagsbeslut, medan för att en inskränkning skall kunna genomföras i tryck- och yttrandefriheten krävs en förändring i grundlag.⁵⁴ För att en förändring i grundlag skall kunna genomföras, krävs att riksdagen fattar två beslut med samma innehåll samt att det hålls ett allmänt val mellan dessa två beslut.⁵⁵

De flesta brotten i TF:s brottskatalog förekommer sällan i rättspraxis. Tryckfrihetsbrotten är uppdelade i två delar, dels otillåtet yttrande i tryckt skrift och dels otillåtet offentliggörande i tryckt skrift. När det gäller brotten förtal och förolämpning faller dessa inom kategorin otillåtet yttrande.⁵⁶

2.3.1 Förtal

Förtalsregeln stadgas i 7 kap. 4 § 14 p. TF och dubbelstraffbarhet föreligger genom förtalsbestämmelsen i 5 kap. 1 och 2 §§ BrB. Enligt 5 kap. 1 § 1st. YGL skall vid yttrandefrihetsbrott TF:s brottskatalog tillämpas.⁵⁷ I TF:s förtalsbestämmelse stadgas följande:

”Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

14 p. förtal varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skäligen grund för den.”

Punkt 14 innefattar således både bestämmelsen om förtal och grovt förtal samt förtal av avliden. Dessa bestämmelser återfinns i 5 kap. 1 och 2 §§ BrB samt i 5 kap. 4 § BrB.

Förtal är i praktiken det viktigaste tryck- och yttrandefrihetsbrottet.⁵⁸ Förtalsbestämmelsen brukar beskrivas som ett skydd för den objektiva äran, vilket innebär ett skydd av en persons ära i andras ögon.⁵⁹ Brottet innefattar fyra rekvisit och dessa är: 1) om en människa 2) till annan än denna lämna

⁵⁴ Nylander, C, *Medierätt 1- Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio och tv*, 2004, s. 35.

⁵⁵ <http://www.riksdagen.se/upload/Dokument/bestall/svenska/Grundlagarna.pdf>, 070520.

⁵⁶ SOU 2007:22, s. 417, 420.

⁵⁷ Walling-Nerep, W, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, 2005, s. 135.

⁵⁸ SOU 2007:22, s. 420.

⁵⁹ Axberger, H-G, *Ära och integritet*, JT 1994/95, s. 718.

3) en uppgift 4) av nedsättande beskaffenhet. Dessa fyra rekvisit måste alla vara uppfyllda för att straffbarhet skall föreligga.⁶⁰

För det första skall förtalet således rikta sig mot en person. Vidare skall den aktuella uppgiften lämnas till annan än den ärekränkta. För att ansvar för förtal skall kunna aktualiseras, krävs följaktligen att uppgiften kommer tredje man tillhanda samt att den ärekränkta personen kan identifieras.⁶¹

Som ett tredje rekvisit stadgas kravet på att en uppgift lämnas.

Uppgiftsrekvisitet innebär att det krävs en relativt bestämd utsaga för att något skall utgöra en uppgift i förtalsbestämmelsens mening. Uppgiften i sig behöver inte vara osann. Även sanna uppgifter kan utgöra grund för förtal, såsom exempelvis uppgifter om en persons privatliv.⁶² I det såkallade "Videomålet" ansåg HD att uppgifter hade lämnats om en kvinna, utan hennes vetskap, genom att en man hade visat en film där de båda hade samlag. HD konstaterade att det inte existerade något generellt förbud mot att utan samtycke filma en annan person, trots att ett sådant förfarande kan anses väldigt integritetskränkande för den enskilda personen. Vidare konstaterade HD att den som visar en enskild person på film får, genom detta, anses lämna de uppgifter om denna person som filmen förmedlar. Genom att mannen visade filmen hade han således lämnat en uppgift om kvinnan, vilken hade varit ägnad att utsätta henne för andras missaktning och mannen dömdes därmed för grovt förtal.⁶³

Även i det såkallade "Hustlermålet" diskuterades uppgiftsrekvisitet. Detta mål handlade om att fotomontage, på flera kända personer i sexuella situationer tillsammans med beskrivande textremsor, publicerats i tidningen Hustler. HD konstaterade att uppgifter vanligen lämnas i tal eller skrift, men att det även kan ske på annat sätt, till exempel genom att visa eller publicera en bild. Vidare menade HD, med hänvisning till NJA 1992 s. 594, att om en uppgift lämnas i en bild eller liknande får uppgiften den innebörd rörande den berörde som själva framställningssättet förmedlar. HD konstaterade att bilderna, särskilt i kombination med reportaget i övrigt, ansågs vara ägnat att utsätta målsägandena för andras missaktning. HD hävdade vidare att det var uppenbart att det inte var försvarligt att lämna uppgifterna och dömde följaktligen till ansvar för förtal samt grovt förtal.⁶⁴

Det fjärde rekvisitet i förtalsbestämmelsen är kravet på att uppgiften skall vara av nedsättande beskaffenhet och således vara ägnad att utsätta den ärekränkte för andras missaktning. För att detta rekvisit skall anses uppfyllt, krävs inte att uppgiften är ärkekränkande i samhället generellt sätt, utan det är tillräckligt att uppgiften är kränkande i personens egen sfär. Man utgår

⁶⁰ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken - En kommentar Del 1*, 2005, s. 5:9.

⁶¹ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken - En kommentar Del 1*, 2005, s. 5:9-5:10 och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s.75.

⁶² Holmqvist m.fl., *Brottsbalken - En kommentar Del 1*, 2005, s. 5:9-5:10 och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s.76.

⁶³ NJA 1992 s. 594.

⁶⁴ NJA 1994 s. 637.

således från den utpekades situation. Rena värdeomdömen utesluts dock från det straffbara området. Vidare krävs inte att personen faktiskt har utsatts för andras missaktning, utan det räcker med att en risk för detta har uppkommit.⁶⁵

Vid förtal finns det även ett, från kriminalisering, undantaget område. Detta område bestäms genom den ansvarsfrihetsgrund som finns avseende förtal. Förtal är inte straffbart om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken samt att man kan visa att uppgiften var sann eller att det fanns skälig grund att tro att uppgiften var sann. Först prövas försvarligheten genom att undersökning görs av vilken typ av uppgift det rör sig om samt syftet med att lämna uppgiften och i vilket sammanhang detta skett. Allmänintresset av att uppgiften publicerades vägs då mot den enskilda personens intresse.⁶⁶

Begreppet allmänintresse är inte synonymt med vad som anses vara ett allmänt intresse. Dessa begrepp är vitt åtskilda. Ett allmänt intresse avser sådant som exempelvis många tycker att det är spännande att skvallra om, såsom att en TV-personlighet varit berusad under en kväll på en restaurang. Om en sådan uppgift skulle lämnas i en tidning eller ett TV-program, skulle detta kunna utgöra förtal redan i och med att det inte ansågs försvarligt att lämna uppgiften. Allmänintresse kan istället anses föreligga vid en situation där en politiker blivit berusad under en kväll på en restaurang, då han eller hon använt statens kontokort för att finansiera kvällen⁶⁷ eller då en person, såsom i fallet med den före detta statssekreteraren Ulrica Schenström, varit berusad under tid då hon haft jour som krissamordnare.⁶⁸ Om det föreligger ett allmänintresse och en bedömning gjorts där man konstaterat att allmänintresset vägde tyngst, medför detta att det således var försvarligt att lämna den aktuella uppgiften. Om det dessutom var en sann uppgift föreligger inget förtalsbrott.⁶⁹ Vid bedömning av om en uppgift är sann eller att det i vart fall fanns skälig grund för att tro att den var sann, ligger bevisbördan på den person som står åtalad för tryck- och yttrandefrihetsbrottet. Detta innebär att det är en omvänd bevisbörda i förhållande till straffrätten i övrigt.⁷⁰

I svenska domstolar är förtalsmål inte så vanligt förekommande. Dock följer här några exempel på mål där fråga varit om förtal begåtts eller inte. I ”Persbrandtmålet”, som avsåg publicerade artiklar i Expressen med uppgifter om att Persbrandt var akut alkoholförgiftad samt att han tagits in på en klinik för avgiftning och vård av sitt alkoholmissbruk, konstaterade tingsrätten att dessa uppgifter var ägnade att utsätta Persbrandt för andras missaktning. Vidare menade tingsrätten att publicerade uppgifter rörde helt

⁶⁵ Holmqvist m.fl., *Brottsbalken - En kommentar Del 1*, 2005, s. 5:11 och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 75-76.

⁶⁶ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s.75-77.

⁶⁷ Nylander, C, *Medierätt-Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryckradio och tv*, 2004, s.41-42.

⁶⁸ <http://www.resume.se/nyheter/2007/11/01/reinfeldt-schenstrom-hade-/>, 071122.

⁶⁹ Nylander, C, *Medierätt-Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryckradio och tv*, 2004, s.41-42.

⁷⁰ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s.77.

privata förhållanden och att allmänintresset därmed var lågt och att Expressen inte heller haft skälig grund för de påstådda uppgifterna. På grund av detta dömdes ansvarig utgivare för förtal.⁷¹

Ett rättsfall som avsåg förtal i television gällde en situation där ett uttalande hade gjorts i direktsändning avseende två polismän och deras ansvar för att en omhändertagen man misshandlats till döds av de båda poliserna. Detta uttalande ansågs inte vara försvarligt och programutgivaren fälldes till ansvar för förtal enligt radioansvarighetslagen, TF och BrB.⁷²

Ett fall där utgången blev en friande dom i tingsrätten är målet där Dr Alban väckte talan mot ansvarig programutgivare för programmet ”Pippirull” i Sveriges Radio. Talan avsåg ansvar för grovt förtal alternativt förtal. Detta mål gällde att man i radioprogrammet ”Pippirull” under flera års tid sänt inslag med imitationer av artisten Dr Alban. Dr Alban yrkade på skadestånd med 500 000 kronor. De ansvariga programutgivarna bestred ansvar samt skyldighet att utge skadestånd. Även Sveriges radio bestred skadeståndsskyldighet. Tingsrätten konstaterade, efter att juryn svarat nekande på de frågor som ställts avseende grovt förtalsbrott alternativt förtal, att inslagen inte utgjorde något brott och därmed friades programutgivarna.⁷³

2.3.2 Förolämpning

I 7 kap. 4 § 15 p. TF regleras förolämpning. Motsvarande bestämmelse i BrB återfinns i 5 kap. 3 §. Vidare återfinns en hänvisning från 5 kap. 1 § 1st. YGL till brottskatalogen i TF, vilket innebär att brottskatalogen avseende tryckfrihetsbrott såsom förolämpning även skall tillämpas vid yttrandefrihetsbrott.⁷⁴ Nedan följer regleringen avseende förolämpning i TF:

” 15 p. Förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.”

Förolämpning skyddar den subjektiva äran, vilket innebär ett skydd av en persons självaktning.⁷⁵ Brottbeskrivningen avseende förolämpning är vidare än den för förtal och ansvar för förolämpning aktualiseras först när ansvar för förtal inte föreligger. En förutsättning för förolämpning som ett tryck- och yttrandefrihetsbrott är att uppgiften skall ha offentliggjorts inför en vid krets personer. Förolämpningsbrottet ses som ett alternativ till förtalsbrottet när dess rekvisit inte är uppfyllda. Detta kan exempelvis bli aktuellt när det handlar om uppgifter som blottlägger personers privatliv.

⁷¹ Mål nr B 11840-06 dom den 15 december 2006.

⁷² NJA 1987 s. 285.

⁷³ Nylander, C, Medierätt-1 Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryckradio och tv, 2004, s. 42-43.

⁷⁴ Walling-Nerep, W, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, 2005, s. 135.

⁷⁵ Axberger, H-G, Ära och integritet, JT 1994/95, s. 718.

Vidare kan det även handla om saker som publicerats, men inte varit tillräckligt precisa för att utgöra en uppgift i förtalsbestämmelsen mening. Rättspraxis avseende förolämpning som tryck- och yttrandefrihetsbrott är dock väldigt begränsad, vilket medför att rättsläget är oklart.⁷⁶

2.4 Åtal för tryck och yttrandefrihetsbrott

Enligt 9 kap. 4 § TF skall, avseende målsägandes rätt att ange tryckfrihetsbrott eller tala därå, gälla vad i lag är stadgat och i 5 kap. 5 § BrB återfinns den allmänna bestämmelsen om åtal för ärekränkingsbrott. Huvudregeln är att det är målsäganden som skall åtala för brottet och målsägande är enligt 20 kap. 8 § 4 st. RB, den mot vilken brottet är begånget eller som därav blivit förnärad eller lidit skada.⁷⁷ Om målsäganden väcker enskilt åtal, skall denne själv uppbringa allt material och all bevisning i målet, vilket är svårt att genomföra. Vidare riskerar målsäganden att få bära alla rättegångskostnaderna vid en friande dom.⁷⁸

För att allmänt åtal skall vara möjligt vid ärekränkingsbrott krävs att målsäganden angett brottet och att åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt.⁷⁹ Justitiekanslern (JK) är enligt 9 kap. 2 § TF ensam åklagare i tryckfrihetsmål och enligt 9 kap. 1 § framgår att JK även skall utöva tillsyn över att gränserna för tryckfriheten, såsom de anges i TF, inte överskrids. Enligt 7 kap. 1 § YGL skall reglerna i 9 kap. 1-4 §§ TF gälla även för yttranden som görs i YGL skyddade medier och således är JK ensam åklagare även i yttrandefrihetsmål. JK:s åtalsrätt enligt 9 kap. 2 § omfattar inte bara tryckfrihetsbrott utan även annat tryckfrihetsmål såsom mål rörande meddelarbrotten i 7 kap. 3 § (jmf även 5 kap. 3 § YGL) samt mål som eljest rör brott mot TF:s regelverk.⁸⁰

I 9 kap. 3 § TF anges preskriptionstiden för tryckfrihetsbrott. För periodisk skrift, med vid perioden för utgivningen gällande utgivningsbevis, skall åtal väckas inom sex månader från det att skriften utgavs. För övriga skrifter gäller att åtal skall väckas inom ett år från det att skriften utgavs. Om detta inte görs, blir skriften, efter utgången preskriptionstid, fri från åtal. Dock kan, om åtal har väckts inom preskriptionstiden, nytt åtal väckas mot annan person såsom ansvarig för brottet.⁸¹

När det gäller yttrandefrihetsbrott stadgas reglerna angående åtalspreskription i 7 kap 1 § 2 st. YGL. För yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram gäller att allmänt åtal skall väckas inom 6 månader från det att programmet sändes eller i fråga om tillhandahållande i den mening som stadgas i 1 kap. 9 §, från den tidpunkt då informationen inte längre

⁷⁶ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 79.

⁷⁷ Op.cit. s. 91-92.

⁷⁸ SOU 1983:70, s. 255.

⁷⁹ Jmf 5 kap 5§ BrB.

⁸⁰ Ds 1994:51, s. 54 och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 90.

⁸¹ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 91.

tillhandahölls. För tekniska upptagningar skall allmänt åtal väckas inom ett år från det att upptagningen gavs ut. Beträffande sådana upptagningar som saknar någon av de i 3 kap. 13 § föreskrivna uppgifter gäller dock vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan, dock med en begränsning att talan inte får väckas senare än två år från det att JK fick kännedom om upptagningen.⁸²

2.5 Juryförfarande

Bestämmelserna om rättegången i tryckfrihetsmål stadgas i 12 kap. TF och dessa regler gäller även för yttrandefrihetsmål. Vidare stadgas regler angående detta i 7-11 kap. lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden (LTY)⁸³ Det föreligger en skillnad i det processuella förfarandet mellan förtalsbestämmelsen i BrB och den i TF. Förtal enligt BrB prövas i vanlig domstol med en sammansättning som gäller för brottmål i allmänhet, medan förtal enligt TF och YGL prövas, om inte parterna kommit överens om annat, av en jury.⁸⁴ Juryn består av nio personer och dess sammansättning bestäms genom att man, från den i länet upprättade jurymannalistan, gör uteslutningar.⁸⁵

Jurysystemet infördes år 1815 i Sverige och har sedan dess varit en del av det processuella förfarandet vid tryckfrihetsmål. Systemet infördes på grund av att man ansåg att ledamöterna i juryn skulle vara mer tryckfrihetsvänliga än vanliga yrkesdomare.⁸⁶ Vidare skulle juryn skydda medborgarna mot en övermäktig stat och dess ämbetsmän.⁸⁷

Den första frågan som rätten skall ta ställning till i ett tryck- eller yttrandefrihetsmål är vem som är ansvarig för eventuellt brott. Detta skall avgöras redan innan huvudförhandlingen. Vidare skall frågan om huruvida brott föreligger prövas av en jury. Juryns beslut motiveras inte och om den finner att det inte föreligger brott, skall åtalet ogillas och även högre instanser är då bundna av detta beslut. Om juryn istället beslutar att brott är begånget är det rätten som sedermera prövar frågor om skadestånd och påföljd. Rätten är då inte bunden av juryns beslut, utan även den skall då pröva huruvida brott är begånget eller inte. Rätten kan följaktligen både fria och fälla den tilltalade samt även hänföra brottet under en mildare straffbestämmelse. För att juryn skall kunna meddela ett fällande beslut krävs två tredjedels majoritet, det vill säga att minst sex jurymedlemmar måste besvara frågan, huruvida brott är begånget, jakande.⁸⁸

⁸² Jmf 7 kap. 1 § 2 st.

⁸³ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 95 och 9 kap. 1 § YGL.

⁸⁴ SOU 2007:22, s.420.

⁸⁵ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 97.

⁸⁶ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 96 och Ds 1994:51, s. 76.

⁸⁷ Lögdberg, Å, *Personlighetsrätt*, 1972, s. 153.

⁸⁸ Ds 1994:51, s. 76, SOU 2007:22, s. 420 och Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 97-99.

Juryförfarandet kan av enskilda personer uppfattas som mer chansartat än ett förfarande i allmän domstol. Den allmänna uppfattningen torde vara att det är svårt att övertyga en jury om att ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott är begånget på grund av bestämmelserna i 1 kap. 4 § TF och 1 kap. 5 § YGL. Dessa bestämmelser säger att tryck- och yttrandefriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick. Vidare stadgas att de som skall döma hellre skall fria än fälla och således torde jurysystemet verka avhållande för den enskilde.⁸⁹

2.6 Skadestånd

2.6.1 Enskilt anspråk enligt TF och YGL

Regler avseende enskilt anspråk vid tryckfrihetsbrott finns i 11 kap. TF. En förutsättning för att en person skall kunna hävda enskilt anspråk är att detta är kopplat till något tryckfrihetsbrott. Dessa brott anges i 7 kap. 4 och 5 §§ TF. Vidare kan det enskilda anspråket riktas enbart mot den person som kan göras straffrättsligt ansvarig för brottet enligt reglerna i 8 kap. TF. Således är det samma person som kan ställas till ansvar, dels straffrättsligt och dels som ansvarig för eventuellt enskilt anspråk. Dock framgår av 11 kap. 2 § TF att ansvaret för enskilt anspråk åvilar ägaren solidariskt med den som är ansvarig enligt 8 kap. TF. Om det är en icke periodisk skrift svarar även skriftens förläggare för anspråk som kan göras gällande mot skriftens författare eller utgivare.⁹⁰ Vidare kan talan avseende enskilt anspråk föras oavsett om ansvar för eventuellt tryckfrihetsbrott förfallit eller talan därom eljest inte kan föras.⁹¹

När det gäller YGL finns regler om skadestånd i 8 kap. YGL. Enligt dessa måste ett yttrandefrihetsbrott vara begånget för att skadestånd skall kunna aktualiseras. I 5 kap. 1 § 1st. YGL framgår att de gärningar som anges som tryckfrihetsbrott enligt 7 kap. 4 och 5 §§ TF även skall anses som yttrandefrihetsbrott om de begås i en framställning som är skyddad av YGL och förfarandet även är straffbart enligt vanlig lag. I 8 kap. 4 § YGL hänvisas till 11 kap. 3-5 §§ TF, vilket innebär att reglerna på tryck- och yttrandefrihetens område överensstämmer med varandra. I YGL förhåller det sig på samma sätt som i TF avseende ansvarighetsregler vid skadeståndsanspråk. Således är det enbart den person som enligt 6 kap. YGL bär det straffrättsliga ansvaret som kan göras ansvarig för eventuellt skadeståndsanspråk. Eftersom skadestånd för missbruk av tryck- eller yttrandefriheten endast kan aktualiseras när det föreligger ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott, är TF:s brottskatalog av vikt både för det straffrättsliga och det skadeståndsrettsliga ansvaret. Vidare kan skadestånd även utkrävas solidariskt från den som bedriver programverksamheten eller den som låtit framställa den tekniska upptagningen.⁹²

⁸⁹ Ds 1994:51, s. 76, 169.

⁹⁰ SOU 2007:22, s. 426, Jmf. 11 kap. 1-2 §§ TF och 8 kap. TF.

⁹¹ Jmf. 11 kap. 5 § TF.

⁹² SOU 2007:22, s. 426-427 och Jmf 8 kap. YGL och 6 kap. YGL.

2.6.2 Skadestånd enligt SkL

I skadeståndslagen (SkL) finns regler om när skada kan medföra rätt till ersättning. Reglerna är subsidiära och gäller således inte om annat är överenskommet i avtal, särskilt föreskrivet eller följer av regler avseende skadestånd i avtalsförhållanden. I detta sammanhang är det främst rätten till ideellt skadestånd som aktualiseras i 2 kap. 3 § SkL.⁹³ I denna lagregel föreskrivs att:

”Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära skall ersätta den skada som kränkningen innebär.”

Skadeståndsbestämmelsen innehåller flera rekvisit. För det första krävs att det föreligger en brottslig handling. Det krävs dock inte att personen som orsakat skadan även fällts till ansvar för brottet. Vidare krävs att det skall vara ett angrepp mot dennes *person, frihet, frid eller ära*. När det gäller *angrepp mot annans person* innebär detta ett angrepp på en persons kroppsliga integritet, exempelvis ett sexualbrott. Med *angrepp mot annans frihet* avses ett angrepp mot en persons rörelse- eller handlingsfrihet, exempelvis olaga tvång. Vid *angrepp mot annans frid* handlar det istället om brott där den enskildes rätt att få vara i fred och att ha ett privatliv kränkts. Här återfinns exempelvis brotten olaga hot och hemfridsbrott. *Angrepp mot annans ära* innefattar kränkningar av någon annans självkänsla eller anseende, bland annat ärekränkingsbrotten.⁹⁴

För skadestånd enligt denna bestämmelse krävs vidare att det skall handla om en *allvarlig kränkning*. Exempel på omständigheter som kan medföra att kränkningen inte anses vara allvarlig är att den som kränkts tillhör en viss yrkesgrupp såsom polis eller kriminalvårdspersonal och att detta inträffar när de är i tjänst. När det gäller begreppet *skada* i bestämmelsen innebär detta lidande såsom rädsla, skam eller förnedring. Skadan skall bedömas utifrån objektiva kriterier och den kränktes personliga upplevelse skall följaktligen tillmätas mindre vikt. Vidare anges vissa kriterier för hur man skall bestämma ersättningen i 5 kap. 6 § SkL.⁹⁵

2.7 Lagen om namn och bild i reklam

Lagen (1998:800) om namn och bild i reklam infördes 1979 efter ett förslag från 1966 års Integritetsskyddskommité.⁹⁶ I 1 § stadgas att näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttinghet inte får använda annans namn eller bild i framställningen utan dennes samtycke. Med namn jämförs även annan benämning som klart utpekar en viss person. Lagen är

⁹³ SOU 2008: 3, s. 145-146.

⁹⁴ Op.cit. s. 147.

⁹⁵ Op.cit. s. 148-149.

⁹⁶ Jmf. ovan under avsnitt 2.1.

tillämplig på marknadsföringsåtgärder, vilket innebär att reklamens syfte skall vara att öka omsättningen för det som reklamen avser. Således faller ideell reklam utanför lagens tillämpningsområde. Ideell reklam kan exempelvis vara ett informationsblad från ett politiskt parti. Varför detta är undantaget lagens tillämpningsområde är enligt förarbetena för att undvika konflikter med tryckfrihetslagstiftningen. Publicering av en persons namn och bild i ett annat sammanhang, exempelvis i en tidningsartikel, faller således även det utanför lagens tillämpningsområde.⁹⁷

Lagen skyddar både offentliga personer och privatpersoner från att få deras namn eller bild utnyttjat i kommersiell marknadsföring. Förbudet att utnyttja annans bild i kommersiell reklam är straffsanktionerat med böter och bestämmelsen angående detta återfinns i 2 §. För allmänt åtal krävs att den enskilde personen själv anger brottet samt att åtal är påkallat från allmän synpunkt. I lagen finns även bestämmelser avseende kompensation när någon brutit mot bestämmelsen i 1 §. I 3 § 1 st. anges att skäligt vederlag skall utges vid brott mot 1 §. Personen som utsatts för brottet har alltid rätt till skäligt vederlag om utnyttjandet har skett utan samtycke. Detta vederlag skall motsvara den ersättning som man kan anta skulle ha utgått om personen hade samtyckt till den aktuella publiceringen. Personen som utsatts för ett utnyttjande av dennes namn eller bild kan även, enligt 4 §, begära att reklamen ändras, förstörs eller mot lösen utlämnas till denne. Vidare finns en skadeståndsbestämmelse i 6 §. Ersättning skall utgå för ekonomisk och ideell skada som förfarandet inneburit om utnyttjandet skett med uppsåt eller av oaktsamhet.⁹⁸

I ett uttalande av departementschefen i propositionen till denna lag angavs att en reglering i lag på detta område även öppnade upp för en möjlighet att sedermera bygga ut lagen till närliggande områden⁹⁹, vilket emellertid ännu inte har skett. Detta har dock även förts fram som ett förslag i doktrinen. Där det diskuterats hur man skulle kunna införa ett krav på samtycke vid publicering av den egna bilden, inte bara när det handlar om reklam, utan vid publicering i kommersiellt syfte i vid mening. Detta samtyckeskrav skulle dock utrustas med flertalet undantag, exempelvis när informationsintresset kunde anses överväga. I och med denna förändring skulle lagen döpas om till lagen om namn och bild. Vidare skulle det införas ett tillägg i TF och i YGL.¹⁰⁰

Ett prejudicerande rättsfall, där lagen om namn och bild i reklam tillämpades, var ett mål där Robert Gustavsson anmälde tidningen Aktuell Rapport. Målet avsåg frågan huruvida en publicering i herrtidningen Aktuell Rapport kunde utgöra en framställning av kommersiell natur, vilket skulle medföra att publiceringen skulle falla utanför TF:s tillämpningsområde. En bild på skådespelaren Robert Gustavsson, när han höll i en Aktuell Rapport-

⁹⁷ SOU 2007:22, s. 92-93 och SOU 2008:3, s. 141-142.

⁹⁸ Nordell, P J, *Marknadsrätten – En introduktion*, s. 85 och SOU 2008:3, s. 142.

⁹⁹ Prop. 1978/79:2, s. 51.

¹⁰⁰ Levin, M, *Rätt till egen bild- om auktoriserad personbildsanvändning i massmedier*, 1986, s. 101 och 106.

tidning, hade publicerats på tidningens baksida, med texten ”Bättre än Björnes Magasin”. Bilden var tagen på en föreställning som Robert Gustavsson medverkat i. Robert Gustavsson hade inte lämnat sitt samtycke till publiceringen och HD konstaterade att bilden och texten var att se som en annons som föll utanför TF:s tillämpningsområde och följaktligen kunde lagen om namn och bild i reklam tillämpas. Ansvarig utgivare dömdes och fick därav utge 50 000 kronor i skadestånd till Robert Gustavsson.¹⁰¹

¹⁰¹ NJA 1999 s. 749.

3 Granskningsystemen för press, radio och TV

3.1 Inledning

I Sverige finns sedan länge ett privatfinansierat pressetiskt system för tidningsbranschen.¹⁰² Systemet är grundat på ett avtal mellan tidningsutgivarna som företräder arbetsgivarna, Svenska Journalistförbundet som företräder journalisterna samt Publicistklubben vilka företräder svenska publicister. Syftet med detta samarbete är att verka för en god publicistisk sed. De tre organisationerna ger tillsammans ut ”Spelregler för press, radio och TV”. Dessa spelregler består av publicistregler, yrkesregler och regler mot textreklam, här återfinns också regler angående de granskande organen; PO och PON. Pressens Textreklamkommitté övervakar reglerna om textreklam och yrkesreglerna övervakas av Svenska Journalistförbundet. De pressetiska reglerna och det pressetiska granskningsystemet utgörs av publicitetsreglerna och PO och PON:s verksamhet.¹⁰³ När det gäller radio och TV har dessa regler en begränsad betydelse, eftersom PO och PON inte granskar dessa medier. Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Utbildningsradion AB är ändå anslutna till reglerna med reservation för annan rättslig reglering som de är bundna av- RTL och deras sändningstillstånd.¹⁰⁴

I inledningen till de pressetiska reglerna stadgas att:

*”Press radio och TV skall ha störst frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskylt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.”*¹⁰⁵

I punkterna 7-10 återfinns regler avseende respekt för den personliga integriteten och i punkterna 15-17 stadgas regler som hänför sig till namnpublicering¹⁰⁶ och dessa regler kan sägas var dem av de pressetiska reglerna som närmast berör den personliga integriteten.¹⁰⁷

¹⁰² Lögberg, Å, *Personlighetsrätt*, 1972, s. 117.

¹⁰³ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 101-102.

¹⁰⁴ SOU 2007:22, s. 428.

¹⁰⁵ Se bilaga 1 Etiska regler för press, TV och radio.

¹⁰⁶ Loc.cit.

¹⁰⁷ SOU 2007:22, s. 429.

När det gäller granskningsystemet för radio och TV är detta något som sköts av en myndighet och är således, istället för ett privatfinansierat granskningsorgan, kopplat till statlig verksamhet.

Granskningsnämnden är den myndighet som enligt 9 kap. 2 § RTL genom granskning i efterhand skall bedöma om sända program står i överensstämmelse med RTL samt de villkor som kan gälla för sändningarna. Granskningsnämnden granskar endast svenska programföretag såsom exempelvis TV4. Utländska programföretag som sänder till Sverige lyder, enligt den s.k. sändarlandsprincipen, normalt under lagstiftning i det land där de är etablerade. Ett exempel på ett programföretag som sänder till Sverige, men inte lyder under svenska regler och därmed inte heller granskas av Granskningsnämnden, är TV3.¹⁰⁸ För sändningar med tillstånd av regeringen, dvs. exempelvis sändningar från TV4, gäller enligt 3 kap. 1 § RTL att sändningstillstånden får förenas med villkor som exempelvis innebär att sändningsrätten skall utövas opartiskt och sakligt. I 3 kap. 2 § följer även en uppräknig av andra villkor för sändningstillståndet så som att man i programverksamheten skall respektera enskilda personers privatliv.¹⁰⁹

I 8 § i TV4: s sändningstillstånd återfinns det en reglering gällande respekt för privatlivet:

”Den enskildes privatliv skall respekteras i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat”.

3.2 Granskningsystemet för radio och TV

3.2.1 Granskningsnämnden

Granskningsnämnden grundades år 1994 och dess uppgift är att granska innehållet i radio och TV-program. I sitt arbete kan myndigheten själva ta initiativ till att undersöka att villkor och regler följs, vidare tar de även emot anmälningar från allmänheten.¹¹⁰ Granskningsnämndens beslut är antingen friande, fällande eller kritiserande.¹¹¹ Beslut kan bara överklagas till högre instans om det är förenat med ett vitesföreläggande och i annat fall kan nämnden bara föreskriva att den som fällts skall offentliggöra detta på lämpligt sätt. JK utövar även en viss tillsyn. Om någon vid återkommande tillfällen skulle sända våldsskildringar eller pornografiska bilder utan föreskriven varning eller så att det finns risk att barn skulle kunna se detta, kan JK enligt 10 kap. 11 § RTL, vid vite förelägga den som gör detta att upphöra. Vidare finns det enligt 12 kap. 1-3 §§ RTL även en möjlighet att

¹⁰⁸ SOU 2006:96, s. 82.

¹⁰⁹ SOU 2007:22 s. 421.

¹¹⁰ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 139.

¹¹¹ SOU 2006:96, s. 84.

återkalla ett sändningstillstånd om ett programföretag skulle utföra en väldigt allvarlig överträdelse. Detta kan ske genom talan av JK inför allmän domstol, efter anmälan av regeringen.¹¹²

När det gäller bestämmelsen om respekt för privatlivet är den enda möjliga sanktionen vid ett fällande beslut att programföretaget förpliktigas att offentliggöra detta, vilket vanligen sker genom en så kallad pliktsändning. Om programföretaget skulle motsätta sig ett offentliggörande kan Granskningsnämnden genom skrivelse till regeringen uppmärksamma den på detta, dock ges inte möjlighet till någon fortsatt sanktionsmöjlighet.¹¹³

3.2.2 Granskningsnämndens praxis avseende respekt för privatlivet

När det gäller ärenden som rör respekten för privatlivet tar Granskningsnämnden först ställning till huruvida den berörda personen kan identifieras av andra än dem som redan känner till de aktuella förhållandena. Om identifiering inte är möjlig, görs ingen fortsatt prövning. Om personen istället kan identifieras, skall nämnden bedöma huruvida uppgifterna eller sammanhanget är sådant att programmet innebär ett intrång i personens privatliv. Om nämnden kommer fram till att ett intrång föreligger, görs en bedömning huruvida intrånget var motiverat av ett allmänintresse.¹¹⁴

Granskningsnämnden får bara pröva ärenden om intrång i privatlivet om den enskilde skriftligen medger det. När det gäller ett minderårigt barn skall medgivandet lämnas av barnets ställföreträdare vilket vanligtvis är föräldrarna.¹¹⁵ Ärenden som gäller exempelvis skydd för privatlivet är inte vanliga bland Granskningsnämndens ärenden. Under 2002- 2004 inkom totalt 48 anmälningar som gällde skydd för privatlivet och av dessa ledde 52 % till fällande beslut.¹¹⁶

För att identifiering skall vara möjlig i ett program krävs inte att namn och bild skall framträda i inslaget, utan även annan typ av identifiering kan räcka.¹¹⁷ Detta visades exempelvis i målet *SB 934/05*, som gällde ett inslag från en rättegång i ett sexualbrottmål. I detta fall räckte det med att det visades bilder av en gata samt delar av fasaden på det hus där den åtalade mannen och hans familj bodde, för att familjen skulle kunna identifieras.¹¹⁸ I ett annat inslag, *SB 430/98*, om en lärare som var misstänkt för sexuellt ofredande av en elev, lämnades uppgifter om vilken skola och i vilken ort som den misstänkte mannen arbetade samt hans ålder. Mannen tog sitt liv

¹¹² Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s. 139-140.

¹¹³ http://www.grn.se/grn/pages/Page_605.aspx, 070622.

¹¹⁴ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070610, s. 8.

¹¹⁵ Op.cit. s. 78.

¹¹⁶ SOU 2006: 96, s. 84.

¹¹⁷ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070610, s. 13.

¹¹⁸ Op.cit. s. 66.

fyra dagar efter att inslaget visats. Granskningsnämnden konstaterade att mannen kunde identifieras genom den information som lämnats i inslaget och att inslaget utgjorde ett klart intrång i lärarens privatliv med hänsyn till uppgifternas art.¹¹⁹ Identifiering kan även vara möjlig om en person filmas bakifrån, vilket gjordes i fallet *SB 429/99*. I detta inslag berättade en man att han utsatts för sexuella övergrepp av sin mamma. Trots att han filmades bakifrån ansåg Granskningsnämnden att han kunde identifieras och därigenom kunde även mamman identifieras, vilket resulterade i ett intrång i mammans privatliv.¹²⁰ I ytterligare ett fall, *SB 256/96*, som gällde sexuella övergrepp framträdde en pappa och berättade om hur hans treåriga dotter blivit utsatt för sexuella övergrepp av en grannpojke. Av inslaget framgick det att fallet avskrivits eftersom det handlade om en minderårig gärningsman. Granskningsnämnden ansåg att pojken kunde identifieras genom inslaget, i vart fall av de människor som bodde i hans hemtrakter. Identifieringen kunde göras dels på grund av att pappan framträdde helt öppet med namn och dels genom den information om pojken som framkom i övrigt. Enligt Granskningsnämnden kränktes därmed pojkens rätt till respekt för hans privatliv.¹²¹

I ett annat fall, *SB228/99*, räckte det med att de filmade personernas röster framträdde i inslaget för att identifiering skulle kunna vara möjlig.¹²² Delvis maskering av en persons ansikte kan även det leda till att en person kan identifieras. Detta blev aktuellt i fallet *SB 316/98* där ansiktet på en svensk officierare visades, delvis maskerat. Mannen misstänktes för att ha överlämnat hemliga handlingar till den Bosnienserbiska sidan när han tjänstgjorde vid den svenska FN-bataljonen i Tuzla i Bosnien och Granskningsnämnden menade att mannen kunde identifieras genom inslaget.¹²³ Vidare kan även namnet på ett företag räcka för identifiering av dess delägare. Detta var fallet i ett inslag, *SB 316/98*, som handlade om svarta pengar och hot i frisörbranschen. I inslaget namngavs en frisörsalong som exempel på problemen i branschen och genom detta kunde frisörsalongens delägare identifieras.¹²⁴

Frivillig medverkan är något som Granskningsnämnden också beaktar i bedömningen om skydd för privatlivet. Om en person själv väljer att medverka i ett inslag och där återger personliga uppgifter, innebär detta således inget intrång i den personens privatliv. Här kan det bli aktuellt att bedöma huruvida intervjuade barn är tillräckligt gamla för att själva ta ställning till deras medverkan. Vidare prövas även huruvida en persons frivilliga medverkan i sin tur påverkar respekten för en annan persons privatliv.¹²⁵ I fallet *SB 335/96* poängterade Granskningsnämnden att ett klart medgivande hade behövts. Detta fall gällde en amatörfilm kallad, *Anorexia-*

¹¹⁹ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070610, s. 67.

¹²⁰ Op.cit. s. 50.

¹²¹ Op.cit. s. 51.

¹²² Op.cit. s. 73.

¹²³ Op.cit. s. 74.

¹²⁴ Op.cit. s. 71.

¹²⁵ Op.cit. s. 24.

djävulens sjukdom, där en anorektiker och hennes mamma intervjuades. I inslaget visades även stillbilder av en utmärglad ung kvinnokropp. Kvinnan i inslaget anmälde detta och hävdade att hon inte lämnat sitt medgivande till att bilderna visades. Försök hade gjorts för att avidentifiera bilderna, men Granskningsnämnden menade att anmälaren kunde identifieras. Vidare hävdade Granskningsnämnden att TV4, genom bildvisningen utan medgivande, gjort sig skyldig till ett intrång i kvinnans privatliv.¹²⁶

I flera fall har Granskningsnämnden fastslagit att personerna i de olika ärendena visserligen kunnat identifieras, men att det ändå inte förelåg något intrång i deras privatliv. Ett exempel på detta är fallet *SB 814/06* som gällde ett inslag om ett likfynd. I reportaget namngavs den person vars kvarlevor man trodde att man funnit. Sonen till mannen som namngavs anmälde inslaget och hävdade att inslaget kränkt hans rätt till respekt för sitt privatliv genom att TV4 använde en bild som han tagit av sin pappa samt att det i inslaget spekulerades i huruvida liket kunde vara hans pappa. TV4 hävdade att det tidigare förekommit en stor medierapportering gällande mannens försvinnande och trots att Granskningsnämnden hade förståelse för att inslaget medfört obehag för den försvunna mannens anhöriga, ansåg de att den aktuella publiceringen inte utgjorde ett intrång i anmälarens privatliv.¹²⁷ I ett annat fall, *SB 113/96*, blev utfallet dels friande och dels fällande. I programmet *Satans mördare* diskuterades olika hypoteser kring vem som kunde vara Olof Palmes mördare. I slutet presenterades programproducentens egen åsikt kring vem som var mördaren. Han ansåg att det var Christer Pettersson, som tidigare frikänts från misstankar för detta mord och som av misstag skulle ha mördat den före detta statsministern. Christer Pettersson anmälde inslaget, men Granskningsnämnden friade helt i denna del. Nämnden menade att Christer Pettersson var en mycket känd person, han var tidigare misstänkt och friad för detta mord och hade även själv vid flertalet tillfällen framträtt och diskuterat detta. Granskningsnämnden ansåg följaktligen att inslaget inte stred mot bestämmelsen om respekt för privatlivet. I den andra delen blev utgången motsatt. I ett inslag som förevisades samma dag som programmet *Satans mördare*, visades hur programproducenten oanmäld sökte upp Christer Pettersson i hans bostad. Tumult uppstod vid besöket. Granskningsnämnden konstaterade att det förelåg en klar kränkning av Christer Petterssons integritet och ett intrång i hans privatliv genom att bilder visades på hur han försökte stoppa filmningen av honom. Granskningsnämnden menade vidare att det inte heller förelåg något allmänintresse av denna publicering.¹²⁸

Granskningsnämnden tar även ställning till humor och satir kontra skydd för privatlivet. I målet *SB 243/06* gällde anmälan en del av programmet *Parlamentet*, där de medverkande komikerna diskuterade ett rykte om att kungen skulle ha varit otrogen med tre kända svenska kvinnor och dessa

¹²⁶ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070610, s. 35.

¹²⁷ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/sambes/2006/SB814-06.pdf>, 070627.

¹²⁸ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070625, s. 53-54.

kvinnor namngavs. En av kvinnorna anmälde inslaget på grund av att hon ansåg att det var kränkande uppgifter. Granskningsnämnden hävdade dock att offentliga personer måste tåla att man skämtar om dem i radio och TV. Vidare hävdade Granskningsnämnden att innehållet inte kunde uppfattas som allvarligt menat och därmed utgjorde detta inte ett intrång i anmälarens privatliv trots att identifiering förelåg.¹²⁹ Ett annat fall som även det gällde humor och satir var fallet *SB 563/02*. Inslaget visade en intervju med en, från TV-programmet *Robinson*, känd person som sedermera satsat på en karriär som sångerska. Programmet innehöll en intervju med sångerskan där programledaren under intervjun gjorde ett flertal referenser till nazismen och andra världskriget. Sångerskan reagerade inte alls på dessa referenser. Hon anmälde inslaget då hon ansåg att TV4 medvetet förnedrat henne. Granskningsnämnden konstaterade att ett intrång i anmälarens privatliv förelåg. Ett intrång av detta slag kunde enligt Granskningsnämnden vara försvarbart om det handlar om en offentlig person och ett sådant avslöjande är av betydelse för allmänhetens förtroende för personen. Anmälaren var enligt Granskningsnämnden en offentlig person, men hennes kunskap inom detta område hade ingen betydelse för hennes roll som artist. Detta inslag hade som enda syfte att göra sig lustig på anmälarens bekostnad och inslaget stred därmed mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.¹³⁰ Ett annat fall *SB 118/07*, som även det gällde humor, var ett inslag i programmet *Lilla vi (tar stor plats)*. I detta inslag ringde programledaren på dörren och därefter följde en intervju med kvinnan som bodde i lägenheten. Programledaren informerade om ett kommande programinslag där det förekom animerade vaginor. Vidare sa programledaren att berättarrösten i inslaget tillhörde en person med samma namn som kvinnan, men att det var en annan person och att den intervjuade kvinnan därmed inte kunde göra några löneanspråk eller dylikt. Kvinnan anmälde inslaget och menade att det utgjorde ett intrång i hennes privatliv. Kvinnan kontaktade även TV4 och informerade om att hon inte ville medverka i programmet. Granskningsnämnden konstaterade att kvinnan var fullt identifierbar i inslaget och att hon, efter att ha öppnat dörren, befann sig i ett sammanhang som av henne uppfattades som kränkande. Efter att hon kontaktat TV4 måste det ha stått klart för TV4 hur kvinnan upplevde situationen. Granskningsnämnden ansåg att inslaget efter en samlad bedömning utgjorde ett intrång i anmälarens privatliv, som inte heller var motiverat av något allmänintresse.¹³¹

Två fall från Granskningsnämndens praxis som avsåg prövning av intrång i enskilda personers privatliv under direktsändning var *SB 785/02* och *SB 377/96*. Det första fallet gällde programmet *Position X*. I ett avsnitt av detta program hade två deltagare i programmet t-shirts med en känd artists namn och telefonnummer på. De uppmanade tittarna att ringa till artisten och detta upprepades även ytterligare en gång i programmet. Granskningsnämnden konstaterade att offentliggörandet av artistens telefonnummer och uppmaningen att ringa till denne utgjorde ett intrång i artistens privatliv som

¹²⁹ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/sambes/2006/SB243-06.pdf>, 070627.

¹³⁰ <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070616 s. 76-77.

¹³¹ http://www.grn.se/grn/pages/ResolutionSummary_3700.aspx, 070623.

inte var motiverat av ett allmänintresse. Sändningen skedde från en studio i TV4 huset och TV4 borde därmed kunna råda över kläder och dylikt. Att deltagarna i programmet även tilläts upprepa uppmaningen ytterligare en gång gjorde sammantaget att Granskningsnämnden ansåg att inslaget stred mot bestämmelsen om respekt för privatlivet. I det andra fallet kom Granskningsnämnden istället fram till att programföretaget inte kunde hållas ansvariga för det som inträffat under direktsändning. I detta fall innehöll programmet ett inslag om kändisjournalistik och en artist beskrev i inslaget en annan känd person x som raljant och omdömeslös och att denna person även drack för mycket. Granskningsnämnden ansåg att speciellt uttalandet om att personen x drack för mycket utgjorde ett klart intrång i dennes privatliv och det inte heller förelåg något allmänintresse. Dock gjordes detta uttalande under direktsändning och programledaren försökte även få den deltagande personen att prata om något annat än personen x. Granskningsnämnden ansåg därmed att programföretaget inte kunde hållas ansvariga för detta uttalande och därmed stred inslaget inte mot bestämmelsen om respekt för privatlivet¹³²

3.3 Det pressetiska granskningsystemet

3.3.1 PO och PON

PON grundades redan 1916. År 1969 genomfördes två viktiga reformer, dels inrättades PO och dels blev allmänheten representerad i PON i form av ledamöter vilka utsågs av riksdagens ombudsmän och ordföranden i Sveriges Advokatsamfund.¹³³

PO har enligt sin instruktion till uppgift att bistå och ge råd till enskilda som känner sig förfördelade av publicitet i periodisk skrift. PO skall snabbt erbjuda rådgivning samt medling vid tvister mellan enskilda och tidningar och då försöka uppnå genmäle eller beriktigande från tidningarnas håll.¹³⁴ Ett beriktigande är en korrigerande av ett faktapåstående som görs av tidningen själv och ett genmäle är ett bemötande som ges av den berörde. När det gäller kränkning av privatlivet kan det vara mer problematiskt att reparera skadan genom genmäle och beriktigande, vilket innebär att PO då får undersöka huruvida ett brott begåtts mot de pressetiska reglerna. Om PO då kommer fram till att ett brott mot reglerna föreligger hänskjuts ärendet till PON.¹³⁵

PO skall således utreda avsteg från god publicistisk sed, vilket kan göras på eget initiativ eller efter anmälan. En anmälan skall göras skriftligen inom tre

¹³² <http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070625, s. 80-81.

¹³³ Ds 1994:51, s. 82.

¹³⁴ Op.cit. s. 83.

¹³⁵ Strömberg, H och Axberger, H-G, *Yttrandefrihetsrätt*, 2004, s.101.

månader från det att publiceringen skett. PO har vidare till uppgift att genom opinionsbildning verka för god publicistisk sed.¹³⁶

När PO gjort sin bedömning av ett ärende, finns det två alternativ till agerade från PO: s sida. PO kan dels konstatera att den aktuella tidningen avvikit från god publicistisk sed och genom detta tillfogat en person en oacceptabel publicitetsskada. I dessa fall hänskjuter PO ärendet till PON för avgörande. Dels kan PO komma fram till att anmälaren inte tillfogats en oacceptabel publicitetsskada och därmed avskrivs ärendet. Anmälaren kan då överklaga ärendet till PON.¹³⁷

PON behandlar ärenden som har hänskjutits från PO med förslag till klander eller ärenden där PO har avskrivit saken och anmälaren själv överklagar beslutet till PON.¹³⁸ Nämnden skall granska ärenden rörande tillämpning av god publicistisk sed och det står PON fritt att pröva innebörden av detta begrepp.¹³⁹ PON redovisar sin bedömning av ärendet i ett opinionsuttalande. Om nämnden i detta uttalande för fram klander mot en viss publicering och hävdar att denna har "åsidossatt god publicistisk sed" alternativt "grovt brutit" mot sådan sed, skall tidningen väl synligt och utan dröjsmål publicera nämndens beslut oavkortat. Vidare skall den aktuella tidningen även betala en expeditionsavgift, vilken bidrar till att täcka kostnaderna för PO och PON:s arbete.¹⁴⁰ Tidningar med en upplaga om max 10 000 exemplar skall betala 10 000 kronor i avgift och handlar det om en större upplaga blir avgiften istället 25 000 kronor.¹⁴¹

3.3.2 PO och PON:s praxis avseende respekt för den personliga integriteten

Antalet anmälningar till PO minskade under 2007 jämfört med året innan. År 2006 inkom 405 anmälningar, vilket var en högre siffra än genomsnittet för de senaste 5-6 åren, och under 2007 inkom 313 ärenden. Det ökande antalet anmälningar, under 2006, kan bero på att det under de senaste åren varit en stark debatt gällande pressetik, såsom exempelvis kring det uppmärksammade "Persbrandtmålet". Det kan dock även förhålla sig på det sättet att det ökade antalet anmälningar bara är ett resultat av en normal variation av antalet anmälningar, sett över ett längre tidsperspektiv.¹⁴²

Det finns flera exempel på ärenden som rör respekten för den personliga integriteten där PO och PON klandrat tidningars publicering av viss information. Ett exempel där fallet rörde publicering av en offentlig persons

¹³⁶ Ds 1994:51, s. 83.

¹³⁷ <http://www.po.se/Article.jsp?article=1767&avd=verksamhet>, 071220.

¹³⁸ <http://www.po.se/verksamhet.jsp?avd=verksamhet>, 080205.

¹³⁹ SOU 2007:22, s. 430.

¹⁴⁰ Ds 1994: 51, s. 84-85.

¹⁴¹ <http://www.po.se/verksamhet.jsp?avd=verksamhet>, 080205.

¹⁴² http://www.po.se/uploaded/document/2007/2/20/rsberattelse_2006_2.pdf, 080401, s. 3-4 och http://www.po.se/uploaded/document/2008/3/12/PO_rsberattelse_fardig.pdf, 080401, s. 5.

privatliv var målet *Exp nr 77/2007 Falköpings Tidning*. I detta fall hade Falköpings tidning publicerat uppgifter om en påstådd kärleksaffär mellan två manliga politiker som varit inblandade i folkpartiets dataintrångsskandal. Flera av de inblandade personerna namngavs i artikeln och rubriken där As efternamn framkom löd ”A talar ut: det blir aldrig mer politik”. I artikeln intervjuades A och det förekom även en bild på A. I artikeln diskuterades också vissa falska rykten som spritts via Internet. Ett av dessa rykten var att A och B haft en homosexuell relation, vilket A i artikeln bemötte genom att säga att de båda var öppet bisexuella, men att de inte haft någon relation med varandra. A anmälde sedermera tidningen till PO och ifrågasatte varför tidningen publicerat information när den visste att det handlade om lögnerykten som spridits via Internet. A menade att han och reportern diskuterat de falska ryktena vid intervjutillfället och att det då måste ha stått klart för reportern att det endast var rykten utan någon sanningshalt. Därmed motsatte sig A att det skulle föreligga något allmänintresse att publicera denna falska information som rörde hans påstådda privata sexuella relationer. Han menade att denna typ av publicering medförde en ”ingen rök utan eld situation” och att detta innebar lidande för honom, hans flickvän och vänner. Tidningen yttrade sig över anmälan och förde i huvudsak fram argument som stödde sig på det faktum att både A och B, vid tiden för den aktuella publiceringen, var offentliga personer och att det därmed förelåg ett allmänintresse. Tidningen hade även varit tydlig med att det handlade om ett rykte och A fick möjlighet att dementera detta. Anmälaren kommenterade yttrandet och han hävdade att tidningen gått över gränsen när de publicerade felaktiga uppgifter om något så privat som hans sexuella relationer.¹⁴³

PO förde i sin bedömning fram att frågor som rör enskilda personers sexuella läggning skall hanteras med försiktighet av tidningar, då det handlar om integritetskänsliga uppgifter. Vidare menade PO att information om att två personer haft en homosexuell relation inte medför allmänintresse bara för att samma personer är delaktiga i en stor politisk härva som har allmänintresse. PO konstaterade således att tidningen, genom den aktuella publiceringen, åsamkat A en oförsvarlig publicitetsskada och därmed skulle klandras. PO hänsköt ärendet till PON som, på det skäl som PO anfört, även den fann att tidningen skulle klandras.¹⁴⁴ Ett annat exempel som också rörde publicering avseende några kända personers privatliv var målet *Exp nr 68/2007 Se och Hör*. Detta mål gällde en publicering i tidningen *Se och Hör*, där rubriker, ingresser och bilder fick läsaren att tro att en känd person A skulle skiljas från sin man. ”Efter år av trogen kärlek A's (namnet på personen angavs) SVÅRA SKILSMÄSSA”. Inne i tidningen återfanns rubriken ”Livet blir sig aldrig likt för A TVINGAS SKILJAS FRÅN SIN ÄLSKLING”. Intill denna rubrik fanns en bild på A och hennes make och en barnvagn. Texten vid bilden sa ”I två år har hon och B (namnet angavs) varit gifta, för ett år sedan föddes sonen C” (namnet angavs). I ingressen fortsatte artikeln med orden, ”Hon grugar sig för skilsmässan. Nu kan A inte skjuta upp den längre”. Vid artikeln fanns även två bilder på A och hennes

¹⁴³ http://www.po.se/Article.jsp?article=16406&avd=arenden_beslut, 080206.

¹⁴⁴ Op.cit.

häst H (namnet på hästen angavs). Bildtexterna löd ”Hon och H har vunnit många segrar”. Vidare stod det även ”När A har problem kan hon alltid söka tröst hos sin H”. I själva verket handlade artikeln om As relation till sin häst som nu skulle pensioneras.¹⁴⁵

A och B anmälde publiceringen till PO på grund av att de ansåg att artikeln gav sken av att de skulle gå skilda vägar, vilket var felaktigt. De menade vidare att det inte heller fanns någon avsikt att pensionera hästen H, vilket innebar att även denna del av artikeln var oriktig. De hävdade att publiceringen medförde en allvarlig kränkning av deras privatliv. Vidare uppmärksammade de även det faktum att deras son nämndes i artikeln. De förde vidare fram att de inte heller givits tillfälle att dementera de påstådda uppgifterna, eftersom ingen från den aktuella tidningen kontaktat dem innan publiceringen. Tidningen gavs möjlighet att yttra sig angående anmälan och de menade att artikeln handlade om As häst som hon inte längre skulle fortsätta tävla med, då denna inte upprätthöll internationell standard. De hävdade vidare att A och hennes häst haft en nära relation varför det inte var missvisande eller kränkande att tala om en skilsmässa. Anmälaren vidhöll sin ståndpunkt.¹⁴⁶

PO gjorde sin bedömning i ärendet och menade att det i detta fall handlade om två kända personer som på grund av sitt kändisskap får acceptera en viss medialbevakning, även av deras privatliv. Dock poängterade PO att även kända personer har rätt till en fredad zon där de således skall kunna vara helt privata. I förvarande fall ger hela artikeln intryck av att en skilsmässa är nära förestående mellan A och B. Genom publiceringen av felaktiga uppgifter gjorde tidningen, enligt PO, ett oönskat intrång i As och Bs privatliv som dessa inte skulle behöva acceptera. PO beslutade därmed att tidningen genom publiceringen inte följt god publicistisk sed och att den därmed borde klandras. PO hänsköt ärendet till PON som även den var av samma åsikt som PO och de ansåg följaktligen att Se och Hör skulle klandras på grund av att de brutit mot god publicistisk sed.¹⁴⁷

Ett mål som visar på det särskilda skyddsintresset som föreligger gällande unga personer är mål *Exp nr 51/2007 Expressen*, där sonen till en känd skådespelerska utpekades med namn, ålder och bild i tidningen. Den kända skådespelerskan hade skrivit en själutlämnande bok om sitt missbruk och hur hennes son blivit omhändertagen. I artikeln framgick att sonen hade en viss sjukdom som han även behandlades för. Sonen anmälde publiceringen till PO som prövade ärendet. Anmälaren menade att han själv ville bestämma vem som skulle veta om hans sjukdom. Han kände sig arg och kränkt över att informationen publicerats utan hans godkännande. Tidningen yttrade sig över anmälan och menade att de kunde förstå pojkens reaktion och de beklagade det besvär som han fått uppleva på grund av publiceringen. Dock ansåg tidningen inte att den aktuella publiceringen stred mot de pressetiska reglerna. De menade vidare att uppgiften om

¹⁴⁵ http://www.po.se/Article.jsp?article=16397&avd=arenden_beslut, 080206.

¹⁴⁶ Loc.cit.

¹⁴⁷ Loc.cit.

sjukdomen inte lämnades i ett negativt sammanhang och att uppgiften stod på en undanskymd plats i artikeln samt att sjukdomen i sig inte var skamlig.¹⁴⁸

PO hänsköt, efter sin bedömning, ärendet till PON. PO anförde att den aktuella kvinnan har rätt att berätta om sitt liv i tidningen, men eftersom detta görs i en tidning måste skyddsintresset hos andra beaktas. I det här fallet gällde det dessutom en ung person vilket innebar att det förelåg ett särskilt starkt skyddsintresse. Pojken blev utpekad med både namn, ålder och bild. Det var känsliga uppgifter som publicerades och PO visade i sin bedömning förståelse för pojkens reaktion angående detta. Uppgifterna kunde inte heller antas vara allmänt kända för alla personer som genom publiceringen förstod vilken person man refererade till i artikeln. PO konstaterade följaktligen att pojken åsamkats en oförsvarlig publicitetsskada och att Expressen således skulle klandras för detta. PON följde PO:s bedömning och ansåg att tidningen skulle klandras på grund av att den genom publiceringen brutit mot god publicistisk sed.¹⁴⁹

Ett fall som rörde genrebilder och hur dessa skall väljas och användas med tanke på respekt för den personliga integriteten var målet *Exp nr 3/2007 Göteborgs-Tidningen*. Fallet rörde en notis om rasism. Vid notisen publicerades en bild på en dörrvakt som höjde handen och gjorde ett stopptecken. Texten till bilden var ”08-fasoner”. I inledningen till notisen ställdes en fråga ”Blir blattekvoten på krogen nu ett minne blott?” Dörrvakten på bilden anmälde publiceringen till PO och menade att han, genom denna bild, blev utpekad som rasist. Han hade tidigare anmält samma tidning för att den använt samma bild tidigare, då hade bilden dock försetts med en förklarande text som sa att personen på bilden inte hade något med saken att göra. Vidare hade tidningen även publicerat en ursäkt samt ännu ett förtydligande gällande bilden. PO friade tidningen vid den första publiceringen, då man inte ansåg att anmälaren lidit en oförsvarlig publicitetsskada och avskrev därmed ärendet. När det gällde den andra publiceringen saknade denna bild en förklarande text. Anmälaren hade, efter den förra publiceringen, blivit igenkänd och misshandlad på grund av detta och han var nu rädd för att detta skulle upprepas. Tidningen yttrande sig över anmälan och beklagade det besvär som publiceringen medfört. Vidare anförde tidningen att detta var en genrebild som användes som illustration till texten. Bilden var liten och det torde enligt tidningen vara svårt att känna igen personen på bilden. GT publicerade även ett beklagande dagen efter publiceringen med ett klagande att personen på bilden inte hade något med innehållet i notisen att göra.¹⁵⁰

PO tog ställning till publiceringen och konstaterade först att genrebilder måste väljas omsorgsfullt och med beaktande av huruvida personer på bilderna kan identifieras och om detta i sådant fall kan vara kränkande för dessa personer. I det aktuella fallet hade bilden tidigare publicerats av

¹⁴⁸ http://www.po.se/Article.jsp?article=15206&avd=arenden_beslut, 080206.

¹⁴⁹ Loc.cit.

¹⁵⁰ http://www.po.se/Article.jsp?article=13847&avd=arenden_beslut, 080206.

samma tidning, men den andra publiceringen hade gjorts utan en förklarande bildtext. Publicering innebar därmed en oförsvarlig publicitetsskada för anmälaren då denna utpekades genom bilden. Bedömningen ändrades inte av det faktum att tidningen publicerat en rättelse samt att bilden i sig var liten, således klandrades GT för publiceringen. PO hänsköt, efter beslut, ärendet till PON. Nämnden var av samma åsikt som PO och fann därmed att GT genom publiceringen åsidosatt god publicistisk sed.¹⁵¹

¹⁵¹ http://www.po.se/Article.jsp?article=13847&avd=arenden_beslut, 080206.

4 Skyddet enligt Europakonventionen

4.1 Bakgrund

Efter andra världskriget bildades Europarådet, vars syfte var att skapa ett forum för samarbete mellan staterna i Europa, med demokrati och rättsstatlighet som grundpelare. Genom detta samarbete ville man se till att det som skett under mellankrigstiden och under andra världskriget i Europa inte skulle upprepas. Mänskliga rättigheter och grundläggande friheter skulle respekteras och den 8 september 1949 beslöt Europarådets rådgivande församling att rekommendera regeringarna att låta utarbeta en konvention angående skyddet för de mänskliga rättigheterna. Denna konvention skulle bygga på den allmänna deklarationen om de mänskliga rättigheterna som antagits av Förenta Nationernas generalförsamling den 10 december 1948.¹⁵² I artikel 12 i den allmänna deklarationen om de mänskliga rättigheterna stadgas att ingen skall utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj eller korrespondens. Vidare har, enligt deklarationen, envar rätt till ett lagstadgat skydd mot sådana angrepp eller ingripanden. Liknande lydelse återfinns i artikel 17 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, som antogs av Förenta Nationernas generalförsamling år 1966. Denna konvention ratificerades av Sverige år 1971 och trädde i kraft år 1976.¹⁵³

Den 4 november 1950 undertecknades den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen trädde i kraft år 1953, när den ratificerats av tio medlemsstater, däribland Sverige. Europakonventionen inkorporerades sedermera i svensk rätt den 1 januari 1995 genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I 2 kap. 23 § RF upptogs även en bestämmelse om att lag eller annan föreskrift inte får lämnas i strid med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen. Europakonventionen har efterhand kompletterats med 14 tilläggsprotokoll.¹⁵⁴

Genom det elfte tilläggsprotokollet fick Europadomstolen en ny skepnad. Tidigare var systemet uppbyggt med Kommissionen och Europadomstolen, men genom det elfte tilläggsprotokollet ansvarar Europadomstolen istället själv för de uppgifter, som tidigare var fördelade mellan de två. Genom det fjortonde tilläggsprotokollet ändrades systemet ytterligare i viss mån.¹⁵⁵

¹⁵² Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 17.

¹⁵³ SOU 1980:8, s. 61.

¹⁵⁴ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 17, 18, 34, 36.

¹⁵⁵ Op.cit. s. 22.

4.2 Tolkning av Europakonventionen

Europakonventionen är ämnad att skapa en miniminivå i Europa på området för mänskliga rättigheter. Europadomstolen har ofta framhållit att Europakonventionen skall tolkas i ljuset av den rådande samhällsutvecklingen, vilket innebär att tolkningen av en konventionsbestämmelse kan förändras över tid. Europadomstolen använder sig av flera tolkningsprinciper såsom *autonoma begrepp*, *positiva förpliktelser*, *proportionalitetsprincipen*, *margin of appreciation* och vad man kallar *en europeisk standard*.¹⁵⁶

För att det skall vara möjligt att uppnå en miniminivå mellan de Europeiska länderna, krävs att alla konventionsstaterna tolkar begreppen i konventionen på samma sätt, dessa begrepp skall således ges en *autonom tolkning*. Ett exempel på ett begrepp som skall tolkas autonomt är ordet ”straff” i artikel 7 i Europakonventionen, vilket innebär att begreppet skall tolkas isolerat från den betydelse begreppet har i nationell lagstiftning.¹⁵⁷

Vidare är den primära skyldigheten för stater enligt Europakonventionen negativ. Staten skall avhålla sig från vissa handlingar. Staten skall exempelvis inte tortera sina medborgare, vilket stadgas i artikel 3. Konventionsstaterna har emellertid även *positiva förpliktelser* gentemot medborgarna. De positiva förpliktelserna tar sig uttryck i att staten skall se till att medborgarna också kan åtnjuta konventionsrättigheterna i förhållande till andra enskilda rättssubjekt. Ett exempel på en stats positiva skyldigheter, vilket innefattas i rätten till liv i artikel 2, är att staten skall utreda ett dödsfall som skett under oklara förhållanden.¹⁵⁸ Ett fall där en stats positiva förpliktelser kom upp till prövning var målet *Özgür Gündem mot Turkiet*. Detta mål handlade om att tidningen *Özgür Gündem* hade publicerat åsikter från ett turkiskt kurdiskt perspektiv. Tidningen och dess journalister hade utsatts för flertalet attacker och Europadomstolen konstaterade att den turkiska staten inte hade skyddat tidningen i tillräcklig utsträckning. Domstolen menade att staten inte uppfyllt sina positiva förpliktelser enligt konventionen. Vidare konstaterade domstolen att den turkiska staten även brutit mot artikel 10 eftersom den åtalat och dömt personer för att de rapporterat om kurdernas problem i Turkiet. Domstolen underströk att myndigheterna i en demokratisk stat måste tolerera kritik även om den kan uppfattas som provokativ eller förolämpande.¹⁵⁹

En annan viktig del i tolkningen av Europakonventionen är *Proportionalitetsprincipen*. I vissa av artiklarna i Europakonventionen är det tillåtet att ingripa och begränsa den aktuella rättigheten, vilket är fallet för de rättigheter som återfinns i artiklarna 8-11 i Europakonventionen. För att ett ingrepp skall vara tillåtet enligt konventionen skall det vara

¹⁵⁶ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 47.

¹⁵⁷ Op.cit. s. 47-48.

¹⁵⁸ Op.cit. s. 50-51.

¹⁵⁹ *Özgür Gündem mot Turkiet*, nr. 23144/93 dom den 16 mars 2000.

proportionerligt. En avvägning görs då mellan ingreppet i den enskildes rätt och nödvändigheten av detta för att skydda ett visst viktigt intresse.¹⁶⁰ Ett fall som visar hur avvägningen mellan dessa intressen kan genomföras är målet *Du Roy och Malaurie mot Frankrike*. Du Roy var chefredaktör för en tidsskrift och Malaurie var journalist. Tidningen publicerade en artikel där man offentliggjorde information om målsägandetalan i ett brottmål. En person väckte talan på grund av publiceringen, eftersom det förelåg ett förbud mot att publicera uppgifter av denna karaktär. De båda fälldes samt blev tvungna att betala skadestånd och böter på grund av publiceringen. Bötesdomen undanröjds dock senare. Du Roy och Malaurie vände sig till Europadomstolen och menade att deras yttrandefrihet kränkts. Domstolen prövade målet och konstaterade att det rörde sig om skydd för annans rykte och rättighet. Domstolen undersökte huruvida det företagna ingreppet var nödvändigt för att tillgodose det aktuella syftet och konstaterade att förbudet mot att publicera uppgifter om målsägandetalan var ett absolut förbud medan det inte förelåg samma absoluta förbud vid ett vanligt åtal. Domstolen menade att denna skillnad inte var sakligt motiverad. Vidare hävdade domstolen att det förelåg ett allmänintresse av att publicera informationen eftersom det gällde ett företag som ägdes av det allmänna. Således fann domstolen att det företagna ingreppet utgjorde ett oproportionerligt ingrepp i yttrandefriheten, vilket därmed inte var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.¹⁶¹

Vidare skall man uppmärksamma att det dock finns tillfällen där ett ingripande kan ske, trots att detta enligt en viss artikel inte anses vara tillåtet, på grund av regeln i artikel 15 i Europakonventionen. Denna regel stadgar bestämmelsen om derogation, vilket innebär att en stat, under vissa speciella förhållanden, kan avvika från sina skyldigheter enligt konventionen. Denna rätt att derogera kan tillämpas under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens. För vissa rättigheter i konventionen, så kallade absoluta rättigheter, kan derogation aldrig ske. De absoluta rättigheterna är; rätten till liv i artikel 2 förutom dödande genom laglig krigshandling, förbudet mot tortyr som återfinns i artikel 3, förbudet mot slaveri och tvångsarbete i artikel 4 samt artikel 7 där förbudet mot straffdom utan stöd i lag och mot straffrättslig retroaktivitet stadgas.¹⁶²

Europadomstolen kan i vissa frågor säga att den följer en *europaisk standard*, vilket är en tolkningsprincip för att komma fram till ett visst domslut. När det gäller vissa känsliga områden kan dock domstolen lämna över till medlemsstaterna själva att använda sig av sin *margin of appreciation*. Därmed fastslås att medlemsstaterna har en viss tolkningsmarginal. När man exempelvis prövar ett förfarande enligt artikel 8 i Europakonventionen stadgas att ett ingripande i en persons privatliv får ske enbart om det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose något, i artikeln uppräknat, intresse. Om det i en nationell domstol har avgjorts att ett visst ingripande var tillåtet och det enligt Europadomstolen

¹⁶⁰ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 49-50

¹⁶¹ *Du Roy och Malaurie mot Frankrike*, nr. 34000/96, dom den 3 oktober 2000.

¹⁶² Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 42-43

finns rimliga skäl för medlemsstatens bedömning, godtar Europadomstolen ofta detta, utan egen prövning. En medlemsstats *margin of appreciation* varierar beroende på det skyddade intressets art. Europadomstolen är exempelvis ovillig att underkänna en medlemsstats ställningstagande gällande moralfrågor, eftersom det inte kan anses föreligga en allmän moral bland konventionsstaterna.¹⁶³ Ett fall där Europadomstolen ansåg att medlemsstaten agerat inom ramen för sin *margin of appreciation* var fallet *Wingrove mot Förenade Konungariket*. Detta mål gällde en film som Wingrove skrivit manuskriptet till. I denna film skildras den heliga Teresa av Avila tillsammans med Kristus i en erotisk scen. I Storbritannien hade man vägrat tillstånd för att sälja eller hyra ut filmen och Wingrove förde därför målet till Europadomstolen och hävdade sin rätt enligt artikel 10. Europadomstolen menade att konventionsstaten, i detta fall, höll sig inom sin *margin of appreciation* och att vägran att ge tillstånd för försäljning och uthyrning därmed inte stred mot yttrandefriheten i artikel 10.¹⁶⁴

4.3 Artikel 8 i Europakonventionen

I artikel 8 i Europakonventionen fastslås rätten till respekt för individers privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens:

1. *Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.*
2. *Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska västånd, eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.*

Rätten till respekt för privatlivet är ett begrepp som innehåller många olika aspekter och det är först genom Europadomstolens praxis som detta begrepp kan få en tydligare avgränsning. Många av artiklarna i Europakonventionen berör privatlivet såsom exempelvis artikel 3, gällande tortyr och omänsklig och förnedrande behandling, och artikel 9, som rör friheten att utöva sin religion. Dessa regleringar ses som *lex specialis* i förhållande till artikel 8 som följaktligen berör de situationer som faller utanför de andra artiklarnas tillämpningsområde.¹⁶⁵

Artikel 8 innebär främst en negativ skyldighet genom att staten skall avhålla sig från ingrepp i den skyddade rättigheten. Dock innefattas även en skyldighet för staten att vidta positiva åtgärder för att skydda enskilda personers privatliv, exempelvis genom lagstiftning. Staten kan, om denna positiva skyldighet inte uppfylls, bli ansvarig för underlåtenhet att agera

¹⁶³ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 48-49 och 51

¹⁶⁴ *Wingrove mot Förenade Konungariket*, nr. 17419/90 dom den 25 november 1996.

¹⁶⁵ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 301-302

trots att det inte är staten i sig som begått den integritetskränkande handlingen.¹⁶⁶ Den rätt som stadgas i artikel 8 innebär dock inte att varje ingrepp i en persons privatliv är otillåtet. Eftersom alla individer utgör en del av samhället måste även vissa ingrepp kunna göras i personers privatliv. Ett exempel på när en inskränkning i artikel 8 2 p. kan aktualiseras är när rätten i artikel 8 står i konflikt med yttrandefriheten i artikel 10.¹⁶⁷

En del av rätten till skydd för en persons privatliv utgörs av en rätt till skydd för en persons rykte, vilket innebär att man är skyddad mot förtal eller nedsättande uppgifter. Konventionsstaterna är således skyldiga att ha en lagstiftning som skyddar enskilda personer mot ryktesspridning. I målet *White mot Sverige* aktualiserades exempelvis frågan om svensk rätt gav ett tillräckligt starkt skydd mot ärekränkande uppgifter.¹⁶⁸ Detta fall kommer att behandlas mer ingående längre fram i framställningen under avsnitt 4.5.1.

Skyddet i artikel 8, avseende rätten att bli lämnad i fred, innebär ett skydd mot alltför närgången uppmärksamhet. Detta innefattar ett skydd mot att bli fotograferad eller avlyssnad. Vidare innefattas ett skydd mot att fotografier, filmer eller ljudinspelningar av privat karaktär publiceras eller används för ovidkommande syften.¹⁶⁹ Två rättsfall som behandlar denna problematik är *Peck mot Förenade Konungariket* och *von Hannover mot Tyskland*. Dessa mål kommer att redovisas mer ingående längre fram i framställningen under avsnitt 4.5.2 och 4.5.3.

4.3.1 Trestegstestet i artikel 8

I artikel 8 1 p. finns lagregeln om skydd för privatlivet, dock stadgas i p. 2 att denna rätt kan inskränkas under vissa förutsättningar. För att en inskränkning skall kunna genomföras måste tre förutsättningar vara uppfyllda, dels skall ingreppet vara angivet i lag, dels skall ingreppet vara ägnat att tillgodose något av de i 2 p. uppräknade, allmänna eller enskilda, intressena och dels skall detta ingrepp vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta intresse.¹⁷⁰

Om ett ingrepp skall göras, i rätten till respekt för privatlivet, krävs att detta ingrepp är lagligt. Det skall således finnas ett lagstöd i inhemsk lag. Medborgarna skall skyddas mot godtycke och lagen skall vara precis och tillgänglig. Inskränkningarna i rättigheten skall, för medborgaren, vara förutsebara. Detta innebär dock inte att konventionsländernas rättstillämpande organ inte på något sätt kan ges tolkningsutrymme eller möjlighet till skönmässig prövning.¹⁷¹

¹⁶⁶ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 302.

¹⁶⁷ SOU 2008:3, s. 75.

¹⁶⁸ Loc.cit.

¹⁶⁹ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 309.

¹⁷⁰ Op.cit. s. 304-305.

¹⁷¹ Loc.cit.

Det företagna ingreppet måste vidare ha som syfte att tillgodose något av de i artikel 8 2 p. uppräknade legitima ändamålen. Dessa ändamål är: statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, förebyggande av oordning eller brott, skydd för hälsa eller moral och skydd för andra personers fri- och rättigheter. Denna uppräknade är omfattande och de olika ändamålen är allmänt formulerade, vilket medför att man i de allra flesta fall kan hänföra ett ingrepp till något av dessa ändamål. Det rekvisit som istället, i många fall, är svårare att uppfylla är det tredje rekvisitet om att ingreppet skall vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.¹⁷² För att detta rekvisit skall vara uppfyllt krävs att det finns ett ”angeläget samhälleligt behov”. Vidare skall inskränkningen stå i rimlig proportion till det syfte som inskränkningen skall tillgodose. Europadomstolen använder då proportionalitetsprincipen och gör en avvägning mellan den enskildes intresse av skydd för sitt privatliv och det allmänna eller den enskildes intresse som motiverar ingreppet.¹⁷³

4.4 Artikel 10 i Europakonventionen

I artikel 10 i Europakonventionen regleras yttrandefriheten:

1. *Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biograföretag.*
2. *Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.*

Yttrandefriheten är en av grundstenarna i en demokrati och denna rätt omfattar ett brett område. Man skall fritt kunna sprida och ta emot information och idéer, vidare skall man kunna ta del av spridd information. Skyddet avser idéer och information av varierande form och innehåll och både skriftliga och muntliga uttalanden skyddas. Det har ingen betydelse huruvida det aktuella uttalandet rör ett politiskt budskap, ett yttrande i form av ett konstnärligt skapande eller ett yttrande i en kommersiell reklam. Yttrandet kan vara av positiv eller negativ karaktär och innehar i båda fall ett skydd.¹⁷⁴ Pressfriheten är en viktig del av yttrandefriheten eftersom

¹⁷² Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 304-305.

¹⁷³ Op.cit. s. 305.

¹⁷⁴ Warnling-Nerep, W, *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, 2005, s. 164.

medierna utgör en central roll i ett demokratiskt samhälle och ett demokratiskt styrelseskick är något som Europakonventionen syftar till att upprätthålla.¹⁷⁵

Artikel 10 utgör främst en negativ skyldighet för konventionsstaterna. Detta innebär att de inte skall ingripa i yttrandefriheten. Dock innefattas även en positiv skyldighet, vilken innebär att staterna även skall se till att uppfylla kraven i artikel 10 genom att exempelvis stifta ändamålsenlig lagstiftning. Denna lagstiftning skall se till att yttrandefriheten skyddas mot ingrepp från enskilda personer eller andra organ som staten inte direkt har kontroll över.¹⁷⁶

I artikel 10 1 p. stadgas att tillstånd kan krävas för radio-, televisions- eller biografafföretag. Detta innebär inte att dessa är undantagna från skyddet i artikel 10, utan endast att vissa tekniska begränsningar medför att tillstånd kan krävas. Vid utfärdandet av tillstånd får staten inte diskriminera och exempelvis bara utfärda tillstånd till radio- och televisionssändningar med viss politisk hållning. Vidare lyder tillståndssystemet även under reglerna i artikel 10 2 p., vilket innebär att tillståndskravet måste vara föreskrivet i lag och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose ett viktigt intresse.¹⁷⁷

I en demokratisk stat utgör yttrandefriheten en grundläggande rättighet, men denna rätt kan dock komma i konflikt med andra rättigheter som även de utgör viktiga delar i ett demokratiskt samhälle. Ett exempel på en konflikt som kan uppstå är den mellan rätten till skydd för personers privatliv kontra yttrandefriheten. Båda dessa rättigheter är skyddade av Europakonventionen vilket innebär att Europadomstolen då måste avgöra vilken rättighet, som i den enskilda situationen, får anses vara viktigast att värna om.¹⁷⁸

4.4.1 Trestegstestet i artikel 10

I artikel 10 1 p. fastslås principen att offentliga myndigheter inte får ingripa i yttrandefriheten. Dock är yttrandefriheten inte en absolut rättighet, vilket framgår av begränsningen i artikel 10 2 p. Där stadgas, på liknande sätt som i artikel 8 2p., att staten kan kontrollera och begränsa yttrandefriheten i vissa situationer. För att yttrandefriheten skall kunna begränsas måste tre förutsättningar vara uppfyllda, dels skall ingreppet vara angivet i lag, dels skall ingreppet tillgodose något av de i artikeln uppräknade ändamålen, såsom exempelvis den territoriella integriteten eller till upprättande av domstolarnas auktoritet och opartiskhet och dels skall ingreppet anses vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Dessa tre rekvisit är kumulativa och

¹⁷⁵ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 366.

¹⁷⁶ Op.cit. s. 366-367.

¹⁷⁷ Op.cit. s. 406.

¹⁷⁸ Op.cit. s. 366.

följaktligen måste de alla vara uppfyllda för att en begränsning i yttrandefriheten skall kunna genomföras.¹⁷⁹

Begränsningar av yttrandefriheten skall enligt artikel 10 2 p. vara angivna i lag. Enligt Europadomstolens praxis skall varje regel vara precis och tillgänglig. Medborgarna skall skyddas mot godtycke och de måste ges möjligheten att veta vilka rättsliga regler som skall tillämpas i olika situationer. Vidare skall medborgarna kunna förutse vilka konsekvenser ett visst handlande för med sig.¹⁸⁰

Begränsningen i yttrandefriheten skall även tillgodose något av de i artikel 10 2 p. uppräknade legitima ändamålen. Dessa ändamål är: statens säkerhet, den territoriella integriteten, den allmänna säkerheten, förebyggande av oordning eller brott, skyddande av hälsa och moral eller av annans goda namn och rykte eller rättigheter, förhindrande av att förtroliga underrättelser sprids eller upprätthållande av domstolarnas auktoritet och opartiskhet. I det ändamål som syftar till att skydda annans goda namn och rykte eller rättighet innefattas rätten till respekt för privatlivet i artikel 8, således kan denna artikel ligga till grund för en inskränkning i rätten att yttra sig enligt artikel 10.¹⁸¹

Det sista kriteriet som skall vara uppfyllt, för att man skall kunna genomföra en inskränkning i yttrandefriheten, är att denna skall vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Det är vanligen detta kriterium som är den centrala frågan när Europadomstolen skall avgöra om en inskränkning kan anses falla in under artikel 10 2 p. För att avgöra om en inskränkning är nödvändig i ett demokratiskt samhälle, skall flera faktorer undersökas, såsom den sociala och politiska kontexten som fallet rör, personerna som är involverade i det aktuella målet samt vilket typ av information och medium det rör sig om. Europadomstolen använder här proportionalitetsprincipen, där en avvägning görs mellan den enskildes intresse av yttrandefrihet och det allmänna eller den enskildes intresse som motiverar ingreppet. Om det företagna ingreppet bedöms vara rimligt, medför det att proportionalitetskravet är uppfyllt och ingreppet kan därmed ses som nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.¹⁸²

¹⁷⁹ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 368 och Vorhoof, D, "Chapter 2, Guaranteeing the freedom and independence of the media", in X., *Media and democracy*, 1998, s. 51.

¹⁸⁰ Loc.cit.

¹⁸¹ Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 368 och Vorhoof, D, "Chapter 2, Guaranteeing the freedom and independence of the media", in X., *Media and democracy*, 1998, s. 52.

¹⁸² Danelius, H, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 368, 372 och Vorhoof, D, "Chapter 2, Guaranteeing the freedom and independence of the media", in X., *Media and democracy*, 1998, s. 52-53.

4.5 Praxis avseende artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen

Europadomstolen har över tid skapat en omfattande praxis på området för yttrandefrihet. När det gäller intressekollisionen mellan artikel 8 och artikel 10 finns det flera rättsfall som på olika sätt behandlar den och några av dem kommer att redovisas nedan.

4.5.1 White mot Sverige

Ett mål som behandlade fråga om förtal och nedsättande uppgifter och där avvägningen mellan artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen prövades var målet *White mot Sverige*. Bakgrunden till detta fall var att kvällstidningarna Aftonbladet och Expressen hade publicerat en serie artiklar om personen White där denne utpekades som den före detta statsministern Olof Palmes mördare. Vidare hade White även framställts som en person som varit inblandad i tjuvjakt och smuggling i Afrika. White väckte åtal för grovt förtal alternativt förtal i tingsrätten och juryn skulle där besvara 66 frågor avseende artiklarna som publicerats i Expressen och 76 frågor kopplade till artiklarna som publicerats i Aftonbladet. Juryn kom slutligen fram till att alla frågorna, förutom sex stycken, avseende huruvida det handlade om grovt förtal alternativt förtal av normalgraden, besvarades nekande av juryn. De sex frågorna bedömdes av juryn vara förtal av normalgraden.¹⁸³

Tingsrätten kom sedermera fram till att yttrandefriheten vägde tyngre i dessa fall. Trots att de publicerade artiklarna framställde den klagande som brottslig eller som att han hade ett klandervärd levnadssätt, medförde det stora allmänintresset att det var försvarligt att lämna uppgift i saken. Vidare hade tidningarna visat att de hade haft skälig grund för de publicerade uppgifterna. De ansvariga utgivarna friades följaktligen helt av tingsrätten. White överklagade domen till Svea Hovrätt som fastställde tingsrättens dom¹⁸⁴ och något prövningstillstånd till HD meddelades inte.¹⁸⁵

White förde processen till Europadomstolen och hävdade att hans rätt till respekt för sitt privatliv i artikel 8 hade kränkts. Europadomstolen konstaterade att den information som publicerats om White utgjorde förtal av denne. Dock menade domstolen att tidningarna presenterat en balanserad bild av White. Flera personer hade intervjuats för att kontrollera att de publicerade uppgifterna stämde och domstolen ansåg därmed att journalisterna agerat i god tro. Den menade vidare att White var en känd person i Sydafrika där man visste att han var engagerad i viss typ av aktivitet som återgavs i de publicerade artiklarna. Detta medförde att White inte var en vanlig privatperson, för vilket skyddet av privatlivet är extra

¹⁸³ Mål nr. *B 20-98* och *B 21-98* dom den 24 februari 2000 samt mål nr. *B 2146-00* dom den 21 februari 2002.

¹⁸⁴ Loc.cit.

¹⁸⁵ *White mot Sverige* nr. 42435/02 dom den 19 september 2006, p. 12.

viktigt. Vidare diskuterade domstolen hur de nationella domstolarna hade resonerat avseende allmänintresset i det aktuella fallet. Enligt de nationella domstolarna förelåg det ett starkt allmänintresse i att publicera artiklarna, eftersom de handlade om information kopplad till mordet på Sveriges tidigare statsminister. Även Europadomstolen ansåg att det förelåg ett starkt allmänintresse och menade att det således fanns ett litet utrymme för att begränsa yttrandefriheten i detta fall.¹⁸⁶

Sammantaget ansåg Europadomstolen att de nationella domstolarna i Sverige genomfört en grundlig undersökning i målet samt att de gjort en avvägning mellan de två motstående intressena i linje med Europakonventionens standard. Följaktligen ansåg Europadomstolen att det inte förelåg ett brott mot artikel 8 i detta fall.¹⁸⁷

4.5.2 Peck mot Förenade Konungariket

Målet *Peck mot Förenade Konungariket*, rörde rätten att bli lämnad i fred. I detta fall hade klaganden försökt begå självmord på en offentlig plats. Detta hade filmats av en övervakningskamera och kommunen hade sedermera publicerat filmen, i press och på TV, för att visa värdet av övervakning.¹⁸⁸ Klaganden uttömde möjligheten till upprättelse i nationella domstolar utan framgång och vände sig därefter till Europadomstolen. Han hävdade att hans rätt till respekt för sitt privatliv i artikel 8 hade kränkts i och med publiceringen.¹⁸⁹ Europadomstolen konstaterade att det aktuella ingreppet var angivet i lag samt att syftet var att förebygga brott. Dock ansåg domstolen att ingreppet inte var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Domstolen menade således att publiceringen utgjorde en allvarlig och oproportionerlig kränkning av klagandens rätt till sitt privatliv och den ansåg därmed att ett brott mot artikel 8 i Europakonventionen förelåg.¹⁹⁰

4.5.3 von Hannover mot Tyskland

Fallet *von Hannover mot Tyskland* behandlar rätten att bli lämnad i fred och bakgrunden till målet var att prinsessan Caroline von Hannover blivit fotograferad i olika situationer och bilderna hade sedermera publicerats i tysk press. Bilderna återgav exempelvis prinsessan Caroline ridande på en häst samt Caroline och hennes barn. Några av bilderna var även tagna av prinsessan när hon befann sig inne på en restaurang med ett manligt sällskap.¹⁹¹

Caroline förde process om rätt till respekt för hennes privatliv i tysk domstol, men vann endast framgång med tre bilder på sig och barnen samt

¹⁸⁶ *White mot Sverige* nr. 42435/02 dom den 19 september 2006, p. 22, 23, 28 och 29.

¹⁸⁷ Op.cit. p. 30.

¹⁸⁸ *Peck mot Förenade Konungariket*, nr. 44647/98 dom den 28 januari 2003, p. 10-16 och p. 19-21.

¹⁸⁹ Op.cit. p. 52.

¹⁹⁰ Op.cit. p. 67, 79 och 85-87.

¹⁹¹ *von Hannover mot Tyskland*, nr. 59320/00 dom den 24 juni 2004, p. 11-17, 43-44.

fem bilder från restaurangbesöket. När det gällde bilderna från restaurangbesöket menade domstolen att hon, i restaurangträdgårdens hörn, hade en rimlig förväntan på avskildhet. Övriga bilder friades helt i alla instanser, eftersom tryckfriheten ansågs väga tyngre än skyddet för hennes privatliv. De tyska domstolarna ansåg att Caroline var en ”figure of contemporary society par excellence” och menade därför att hon skulle tolerera att fotografier av henne publicerades. Caroline fortsatte dock processen i Europadomstolen med stöd av artikel 8 i Europakonventionen. Hon hävdade att de tyska domstolarna dragit en alltför sväv gräns mot vad som kan anses vara ”en avskild plats” och menade att hennes konventionsstadgade rätt till privatliv kränkts.¹⁹²

Europadomstolen konstaterade att detta mål rörde den positiva skyldigheten som innefattas i artikel 8, vilken innebär att stater är skyldiga att se till att det finns ett fullgott skydd för privatlivet även när det gäller relationen mellan enskilda. Europadomstolen konstaterade att målet gällde publicering av bilder och att yttrandefrihet även gäller avseende fotografier, men att det är ett område där skyddet för annans goda namn och rykte eller rättigheter är särskilt viktigt. Europadomstolen diskuterade den känsla av näst intill förföljelse som personer som jagas av paparazzifotografer kan befinna sig i och förde speciellt fram de bilder som tagits på Monte Carlo Beach Club, på långt håll, helt utan Carolines vetskap.¹⁹³

Enligt Europadomstolen skall varje person kunna förvänta sig ett visst skydd för sitt privatliv. Bilderna som tagits hade ett personligt och till viss del intimt innehåll och Europadomstolen menade att detta skiljer sig åt från spridning av tankar och idéer, där yttrandefriheten skall ha ett starkt skydd. Domstolen höll inte med de nationella domstolarna i deras bedömning av att Caroline var en ”figure of contemporary society par excellence”. Den menade att en sådan benämning, vilken medför ett väldigt begränsat skydd för sitt privatliv, snarare kunde lämpa sig för exempelvis politiker. Caroline företrädde däremot aldrig staten Monaco och intresset för hennes person var enbart grundat på att hon var prinsessa. Domstolen menade att skyddet för privatlivet vägde tyngre än vad det skulle ha gjort om det istället varit fråga om en politiker som blivit fotograferad. Även vikten av att skilja mellan att rapportera fakta som är av betydelse i samhällsdebatten och att rapportera detaljer från en persons privatliv, som inte innehar någon officiell funktion i samhället, övervägdes. I det första fallet agerar pressen som en så kallad ”vakthund” i en demokrati, vilket inte är fallet när fråga är om att rapportera detaljer angående en persons privatliv, vilken inte innehar en officiell ställning. De aktuella fotografierna hänfördes uteslutande till prinsessan Carolines privatliv och enligt domstolen förelåg inget legitimt allmänintresse att få del av dessa uppgifter. Efter en avvägning mellan respekten för privatlivet i artikel 8 och yttrandefriheten i artikel 10 kom domstolen fram till att rätten till respekt för privatlivet i detta fall vägde

¹⁹² *von Hannover mot Tyskland*, nr.59320/00 dom den 24 juni 2004, p. 23, 25, 44, 72.

¹⁹³ *Op.cit.* p. 57, 59, 68.

tyngts. Tyskland hade således inte levt upp till de krav som stadgas i artikel 8 i Europakonventionen och dömdes därmed för brott mot denna artikel.¹⁹⁴

4.6 Europakonventionens krav enligt artikel 8 och artikel 10 kontra svenskt integritetsskydd

I artikel 8 i Europakonventionen regleras rätten till respekt för enskilda personers privatliv samt de förutsättningar som skall vara för handen för att denna rätt skall kunna inskränkas. I artikel 10 stadgas bestämmelsen om yttrandefrihet tillsammans med de förutsättningar som krävs för att denna rätt skall kunna inskränkas. I svensk grundlag finns de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. RF. Grundlagarna har en övergripande betydelse för fri- och rättighetsskyddet, eftersom deras anda förväntas genomsyra den vanliga lagstiftningen. Vidare är det genom grundlagarna som de gränser fastställs vilka lagstiftaren skall hålla sig inom. Reglerna i 2 kap. RF betonar skyddet av ett fritt och demokratiskt statskick. Således finns ett starkt skydd för yttrandefriheten och andra opinionsfriheter i 2 kap. Att integritetsskyddet i svensk rätt tar sikte främst på att stärka demokratin framgår även av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § 4 st. RF.¹⁹⁵ Detta stycke inleds med:

”Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.”

Om man jämför skyddet i Europakonventionen med skyddet i 2 kap. RF kan det konstateras att svensk grundlag saknar en rättighetskatalog motsvarande den i Europakonventionen samt att skyddet i RF inte är heltäckande. Vidare saknas en förklaring i, såväl RF som i dess förarbeten, till varför rätten till skydd för den personliga integriteten behövs. När det gäller de fri- och rättigheter som omfattas av Europakonventionen skall dessa ha en sådan skyddsnivå, gentemot varandra, som konventionen föreskriver.¹⁹⁶ I Europakonventionen har artiklarna 8 och 10 lika värde, men i Sverige skyddas vissa rättigheter, exempelvis tryck- och yttrandefriheten, på grundlagsnivå och andra, såsom respekt och skydd för personers privatliv, främst i vanlig lag. Detta kan medföra frågor om det svenska rättighetsskyddet är förenligt med Europakonventionen.¹⁹⁷

I slutbetänkandet SOU 2008:3 förde kommittén fram att skyddet för den personliga integriteten inte är ordnat på ett tillfredsställande sätt i svensk rätt. Det är inte tillräckligt att integritetsskyddet beaktas som en viktig del i den fria åsiktsbildningen, utan lagstiftaren skall tydligare än i dag erkänna

¹⁹⁴ *von Hannover mot Tyskland*, nr.59320/00 dom den 24 juni 2004, p. 61-66, 69, 72, 76-80.

¹⁹⁵ SOU 2008:3, s. 194, 204, 247.

¹⁹⁶ Op.cit. s. 194-195, 210.

¹⁹⁷ Resolution 1165 (1998) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the rights to privacy, p. 10-11 och SOU 2008:3, s. 194-195.

att den personliga integriteten har en självständig betydelse. Vidare menade kommittén att den låga värdering som integritetsskyddet har i RF idag står i kontrast till uppfattningen avseende integritetsskyddet i Europakonventionen. Europakonventionen ställer inget krav på att rätten till respekt för privatlivet skall vara reglerat på en viss konstitutionell nivå, men den rådande bristen på jämvikt i RF kan bli besvärande för Sverige som konventionsstat. Kommittén menade därför att grundlagsskyddet för den personliga integriteten skall stärkas och föreslår ett införande av ett nytt andra stycke i 2 kap. 6 § RF.¹⁹⁸ Detta stadgande anger att:

”Även i annat fall än som avses i första stycket är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot intrång, om det sker i hemlighet eller utan samtycke och i betydande mån innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.”

I betänkandet SOU 2007:22 redovisade kommittén några reflektioner angående skyddet för den personliga integriteten, i de grundlagsskyddade medierna, trots att detta inte omfattades av kommitténs direktiv. Den konstaterade att skyddet var svagt och menade att detta var en följd av att tryck- och yttrandefriheten länge haft en särställning i svensk rätt.¹⁹⁹ När det gäller integritetskränkningar i grundlagsskyddade medier konstaterade kommittén att ansvar för förtal eller ansvar enligt lagen om namn och bild i reklam kan aktualiseras.²⁰⁰

Kommittén menade vidare att diskussionen om integritetsskyddet på senare tid även handlat om Europakonventionens krav angående skydd för privatlivet och mediernas närgångna beskrivningar av kända personer. I denna diskussion har fallet *von Hannover mot Tyskland* fått mycket uppmärksamhet. Även i den svenska debatten har detta mål diskuterats, däribland av tidigare PO Olle Stenholm.²⁰¹ I PON:s årsberättelse 2005 redovisade han sin syn på domen i ett hypotetiskt resonemang kring hur han själv skulle ha bedömt detta fall om det hade inträffat i Sverige. Han skulle inte ha kommit fram till samma slutsats som Europadomstolen, utan skulle istället ha dömt till yttrandefrihetens fördel. Vidare diskuterade han hur Sverige skulle förhålla sig till denna dom och hans åsikt var att Sverige inte skulle agera, utan istället avvakta och se hur Europadomstolen fortsättningsvis kom att bedöma liknande situationer. Tidigare har Europadomstolen haft en mycket yttrandefrihetsvänlig tradition och därmed menade Stenholm att det inte nödvändigtvis förhåller sig på det sättet att detta mål skall tolkas som en ny rättslig linje. Han poängterade även att branschen själv måste vara med på detta område så att det inte i slutänden blir en sak för lagstiftaren. Vidare krävdes det att branschen anlade en helhetssyn på sitt arbete - vad som publiceras och hur arbetet går till som

¹⁹⁸ SOU 2008:3, s. 15, 255.

¹⁹⁹ SOU 2007:22, s. 415.

²⁰⁰ Op.cit. s. 419.

²⁰¹ Op.cit. s. 440.

föregår publiceringen - för att man på så sätt skall kunna komma till rätta med de trovärdighetsproblem som finns mot mediebranschen idag.²⁰²

En annan åsikt i frågan om Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen på integritetsskyddets område har först fram av JK Göran Lambertz. Han har diskuterat förslag till lagstiftning på detta område, eftersom han menade att Sverige måste ta konsekvenserna av *von Hannover-domen*. Han förde i april 2006 fram ett förslag till en generell lagbestämmelse om rätt till skadestånd vid grova och oförsvarliga kränkningar av en annan persons privatliv. Detta förslag bemöttes med hård kritik från medieorganisationens företrädare och 169 svenska dagstidningar genomförde en gemensam protestaktion där de utkom med blanka sidor.²⁰³

I delbetänkandet SOU 2007:22 konstaterade kommittén att utifrån den kraftiga reaktion som följde efter JK:s förslag torde varje initiativ till lagändring, som stärker integritetsskyddet på bekostnad av tryck- och yttrandefriheten, bemötas med kraftigt motstånd även i framtiden. Vidare poängterades att det i kommitténs mandat inte ingick att undersöka och överväga förändringar avseende de grundlagsskyddade massmedierna. Detta kunde tolkas som en bekräftelse på att staten inte anser det vara önskvärt med en förändring på detta område och att den är medveten om det motstånd som finns avseende en förändring. Kommittén konstaterade att mycket tydde på att integritetskränkningar har ökat i massmedierna och på Internet under senare år. Den nya tekniken medför nya möjligheter för integritetskränkningar, men dessa nya möjligheter har inte medfört förbättringar avseende möjligheter till upprättelse. Några lagändringar på detta område kunde inte väntas inom överblickbar tid. Den självsanerande verksamheten skulle kunna effektiviseras, men detta var dock osäkert. Sammanfattningsvis redovisade kommittén således en dyster bild av integritetsskyddet i Sverige på det massmediala området.²⁰⁴

²⁰² http://www.po.se/uploaded/document/2006/2/7/rsberattelser_2005_PO-PON_for_hemsidan.pdf, 080405.

²⁰³ SOU 2007:22, s. 440.

²⁰⁴ Op.cit. s. 442-444.

5 Analys och slutsats

Skydd för privatlivet är ett omdiskuterat ämne där svåra avvägningar skall göras. Om man vill ha ett samhälle med en vid tryck- och yttrandefrihet, men som samtidigt skyddar och respekterar enskilda personers privatliv, så medför det svåra val.

5.1 Integritetsskyddet på området för grundlagsskyddade medier

I Sverige tilldelas yttrandefriheten, historiskt sett, en stark roll och genom detta begränsas integritetsskyddet. 1 kap. 2 § 4 st. RF finns ett målsättningsstadgande angående integritetsskydd, vilket dock inte är rättsligt bindande. Det saknas således ett generellt integritetsskydd i svensk rätt. Medborgarna garanteras - genom de medborgerliga fri- och rättigheterna i 2 kap. RF - ett skydd gentemot det allmänna, men för att skydda enskilda personer mot angrepp av andra enskilda har emellertid främst den vanliga lagstiftningen ansetts utgöra ett tillräckligt skydd.

Man kan konstatera att tryck- och yttrandefrihetsbrotten, förtal och förolämpning, är en viktig del av det som begränsar yttrandefriheten och som därmed skapar ett integritetsskydd i svensk rätt på området för grundlagsskyddade medier. Vidare stadgas ett förbud mot utnyttjande av annans namn eller bild i kommersiell reklam i lagen om namn och bild i reklam, vilket även bidrar till att skydda den personliga integriteten. I RTL och i sändningstillstånden regleras ytterligare bestämmelser om den personliga integriteten. Dessa finns i 3 kap. 1 § RTL samt i 3 kap. 2 § RTL och i 8 § i TV4:s sändningstillstånd. Skyddet för privatlivet regleras även i artikel 8 i den, i svensk lag inkorporerade, Europakonventionen. Det finns således integritetsskydd av skilda slag och på olika håll i svensk rätt inom området för grundlagsskyddade medier.

5.2 Respekt för privatlivet i RTL och i TV4:s sändningstillstånd

TV4 lyder under RTL och skall även följa reglerna i sitt av regeringen utfärdade sändningstillstånd. Granskningsnämnden är den myndighet som skall bedöma om sända program står i överensstämmelse med RTL och med sändningstillstånden. Myndighetens beslut kan vara friande, fällande eller kritiserande. Av granskad praxis kan konstateras att TV4 bryter mot dessa regler emellanåt, men enligt uppgifter från Granskningsnämnden är ärenden som rör respekt för privatlivet inte vanliga bland dess totala antal ärenden. Många av de granskade besluten visar att man i TV4:s programverksamhet

bör vara försiktig med möjlig identifiering av personer. Detta kan ske inte endast genom namn och bild, utan även genom exempelvis en röst eller genom att filma en persons bostad, vilket exempelvis var fallet i målet *SB 934/05*. Målet gällde att man, i ett inslag om en rättegång i ett sexualbrottmål, visade bilder av den gata samt delar av fasaden på det hus där den åtalade mannen och hans familj bodde. Programföretag måste således - vid valet att publicera något där en person kan identifieras - ta ställning till om detta innebär ett intrång i dennes privatliv och om det i sådant fall kan vara motiverat av ett allmänintresse. Begreppet allmänintresse är ett svårdefinierat begrepp, men man kan utifrån Granskningsnämndens praxis dra slutsatsen att det inte bara skall handla om något som allmänheten är intresserad av. Ett exempel på detta visades i mål *SB 113/96*, som gällde ett inslag där den för mordet på Olof Palme åtalade Christer Pettersson var mycket upprörd när man sökte upp honom i hans bostad. Detta inslag torde vara något som många människor uppfattar som spännande och intressant att se. Dock är detta intresse inte samma sak som ett allmänintresse. Detta är således något som TV4 och alla andra programföretag måste ta med i bedömningen inför sändningen av varje inslag. Man måste även från programföretagens sida konstant vara uppmärksam på om man vid en viss publicering eventuellt bör inhämta ett medgivande från berörd person innan publicering kan ske. Detta skulle exempelvis ha gjorts innan publiceringen av bilderna på en utmärglad kvinnokropp i mål *SB 335/96*.

Vidare kan Granskningsnämndens inställning till humor och satir diskuteras. Den poängterar att offentliga personer, såsom exempelvis den kända skådespelerskan som anmälde programmet *Parlamentet*, måste tåla att man skämtar om henne i radio och TV. Det visar att programföretag kan gå relativt långt i sina skämt om offentliga personer så länge man är tydlig med att det är humor och satir. Granskningsnämnden ansåg dock att programföretaget, i fallet med den från Robinson kända kvinnan, gick för långt i sina skämt. Granskningsnämnden hävdade att det enda syftet med intervjun var att göra sig lustig på kvinnans bekostnad. Att avslöja kvinnans bristfälliga kunskaper om andra världskriget var inte heller av betydelse för allmänhetens förtroende för henne. I detta fall förelåg således ett intrång i kvinnans privatliv som inte var motiverat av ett allmänintresse. Ett exempel på hur Granskningsnämnden kan bedöma skämt med en vanlig person visades i mål *SB 118/07* i programmet *Lilla Vi (tar stor plats)*. Granskningsnämnden menade att kvinnan i detta fall befann sig i en situation som av henne uppfattades som kränkande. Hon hade meddelat TV4 att hon inte ville medverka och programmet visades trots kvinnans protester. Kvinnan var fullt identifierbar i inslaget där man pratade om animerade vaginor och Granskningsnämnden menade att programföretaget gjort sig skyldigt till ett intrång i kvinnans privatliv. Det kan konstateras att privatpersoner generellt sett behöver tåla mindre än offentliga personer. Dock är det inte säkert att detta inslag skulle ha bedömts på ett annat sätt om det varit en offentlig person som man kontaktat i hennes hem. I fallet där Christer Pettersson kontaktades i sitt hem och tumult uppstod, konstaterade Granskningsnämnden att ett klart intrång förelåg. TV4 gick således, enligt

Granskningsnämnden, för långt i detta inslag trots att det gällde en offentlig person.

Det finns även fall när Granskningsnämnden hävdar att programföretaget inte kunnat kontrollera vad som sagts eller gjorts under en direktsändning, vilket var fallet i mål *SB 377/96*. Detta inslag handlade om kändisjournalistik och en artist beskrev i direktsändning en annan person som raljant och omdömeslös och att denne även drack för mycket. Detta utgjorde ett intrång i den anklagade personens privatliv, men det kunde inte läggas programföretaget till last, eftersom det skett under direktsändning och programledaren även hade gjort försök att avleda den aktuella diskussionen. Man kan således konstatera att det vid direktsändning finns en annan förståelse från Granskningsnämndens sida att programföretag inte kan råda över allt som sägs eller görs under programmet. Granskningsnämnden menade dock att TV4, i mål *SB 785/02*, borde kunnat råda över kläder och dylikt. Detta medförde att nämnden klandrade TV4 för att man tillåtit två deltagare i programmet att ha på sig t-shirts med namn och telefonnummer till en känd artist. Deltagarna hade även uppmanat tittarna att ringa till artisten två gånger.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att TV4 emellanåt bryter mot uppställda regler och efterlever således inte reglerna fullt ut. Dock tror jag att man i programverksamheten försöker undvika snedsteg.

5.3 Respekt för privatlivet i de pressetiska reglerna

I Sverige finns sedan länge ett privatfinansierat pressetiskt system för tidningsbranschen. På detta område finns pressetiska regler samt två granskningsorgan i form av PO och PON. Antalet anmälningar till PO minskade under 2007, jämfört med året innan. År 2006 inkom 405 anmälningar, vilket var en högre siffra än genomsnittet för de senaste fem-sex åren, och under 2007 inkom 313 ärenden. Det ökande antalet anmälningar under 2006 kan bero på att det under de senaste åren varit en stark debatt gällande pressetik, såsom exempelvis kring det uppmärksammade "Persbrandmålet". Det ökade antalet anmälningar kan också vara ett resultat av en normal variation av antalet anmälningar sett över ett längre tidsperspektiv. Av granskad praxis från PO och PON kan det konstateras att det förekommer kränkningar av den personliga integriteten i press, men enligt uppgifter från PO minskade antalet anmälningar under år 2007.

De granskade besluten visar att tidningarna exempelvis skall vara försiktiga vid publicering av uppgifter om enskilda personers sexuella läggning, eftersom det handlar om integritetskänsliga uppgifter. Detta var fallet i mål *Exp nr 77/2007 Falköpings tidning*, där man publicerat uppgifter om en påstådd kärleksaffär mellan två manliga politiker, vilka var inblandade i Folkpartiets dataintrångsskandal. PO menade att information om att två

personer har haft en homosexuell relation inte medför allmänintresse bara för att de båda även är inblandade i en politisk härva som har allmänintresse. Detta är viktigt för tidningarna att uppmärksamma. Bara för att en viss händelse med personer som innehar offentliga positioner har allmänintresse, gör inte detta att allt som rör de inblandade är tillåtet att publicera. Även offentliga personer har således rätt till respekt för sitt privatliv. Ett annat fall som rörde några kända personers privatliv var mål *Exp nr 68/2007 Se och Hör*. Det gällde en publicering, som fick läsaren att tro att en känd person skulle skiljas från sin make. PO konstaterade i detta fall att det gällde två kända personer som, på grund därav, fick acceptera en viss medialbevakning, även av deras privatliv. PO poängterade dock att även kända personer har rätt till en fredad zon, där de således skall kunna vara helt privata. PO menade att tidningen, genom att publicera en artikel som gav intrycket av att de två makarna skulle skiljas, gjorde ett oönskat intrång i makarnas privatliv. Pressen måste således beakta att även kända personer har rätt till en fredad zon. Detta synsätt stämmer även överens med praxis från Europadomstolen, såsom exempelvis i fallet *von Hannover mot Tyskland*.

PO har även bedömt ärenden som rör det särskilda skyddsintresset avseende unga personer. Detta aktualiserades i målet *Exp nr 51/2007*, där sonen till en känd skådespelerska utpekades med namn, ålder och bild i tidningen. I artikeln framgick att sonen hade en viss sjukdom och denne anmälde därför artikeln till PO. PO menade att pojken utsatts för en oförsvarlig publicitetsskada, eftersom han blivit utpekad samt att känsliga uppgifter publicerats om honom. Jag anser det vara mycket viktigt att bibehålla denna syn på att unga personer innehar ett särskilt skyddsintresse, eftersom en ung person generellt sett är mer känslig för att integritetskänsliga uppgifter kommer till allmänhetens kännedom.

En annan del av det etiska skyddet avseende den personliga integriteten rör på vilket sätt pressen väljer och använder genrebilder. I fallet *Exp nr 3/2007 Göteborgs- Tidningen* hade en bild på en dörrvakt publicerats vid en notis om rasism på utställningen. Denna genrebild hade tidigare publicerats i ett liknande sammanhang. Vid den första publiceringen hade bilden dock försetts med en förklarande text där det framgick att mannen på bilden inte hade något med innehållet i artikeln att göra. Mannen hade, efter den första publiceringen, utsatts för misshandel och var nu rädd för att detta skulle upprepas. PO hade i det första fallet inte ansett att anmälaren lidit en oförsvarlig publicitetsskada. I bedömningen avseende den andra publiceringen gjorde PO en annan bedömning och ansåg att anmälaren lidit en oförsvarlig publicitetsskada. PO menade att genrebilder skall väljas omsorgsfullt med beaktande av om personen kan identifieras och om detta kan vara kränkande för personen i fråga.

Jag menar att pressen här har ett stort ansvar för att välja och använda genrebilder på ett genomtänkt och ansvarsfullt sätt. Pressen har en stor genomslagskraft och därigenom måste de även ta ett stort ansvar för denna typ av frågor. Jag anser att det alltid skall publiceras en förklarande text vid

genrebilder och vid särskilt känsliga frågor, såsom exempelvis rasism, borde man kanske avstå från att välja en bild på en person och istället använda sig av en annan typ av illustration.

Avslutningsvis kan det fastslås att pressen bryter not uppställda regler emellanåt. Dock tror jag att man försöker att undvika kränkningar i pressen.

5.4 Är befintlig reglering tillräcklig?

Frågan huruvida det befintliga integritetsskyddet i svensk rätt är tillräckligt är svår att besvara och många olika aspekter måste tas med i bedömningen. I Sverige har debatten avseende lagstiftat skydd för den personliga integriteten pågått under flera år. Flertalet undersökningar har företagits på detta område, vilka har redovisats i denna uppsats under avsnitt 2.1. Förändringar har kommit till stånd, såsom införandet av lag om allmän kameraövervakning, efter förslag i betänkandet *Fotografering och integritet*. Vidare infördes lagen om namn och bild i reklam efter att man i betänkandet *Reklam och integritet* konstaterat att det fanns ett behov av integritetsskydd på detta område. Flera förslag som redovisats i olika betänkanden har däremot inte lett till lagstiftning.

Tryck- och yttrandefrihetsbrotten, förtal och förolämpning, utgör en viktig del i befintligt integritetsskydd. Dock skall man uppmärksamma att dessa brott sällan förekommer i rättspraxis. Följaktligen finns det få fall att studera, vilket är problematiskt eftersom rättsläget är oklart. Genom mer praxis på området skulle man exempelvis få bättre vägledning kring vad som anses vara försvarligt i olika situationer och vad som ryms inom begreppet allmänintresse. Ett sätt att komma till rätta med bristen på praxis skulle kunna vara att låta förutsättningarna för allmänt åtal vidgas. I dagsläget kan JK enbart åtala om målsäganden angett brottet och att det föreligger särskilda skäl att påkalla det ur allmän synpunkt. I övriga fall är det endast upp till målsäganden att själv åtala brottet, vilket torde ses som komplicerat och skrämmande för åtskilliga personer. Detta medför troligen att många avstår från att åtala, vilket är oroande.

Problemen har diskuterats i flera utredningar, såsom SOU 1983:70 och i Ds 1994:51. I betänkandet förde kommittén fram att kravet på ”särskilda skäl” i 5 kap. 5 § BrB skulle avskaffas. Detta förslag diskuterades vidare i Ds 1994:51 och utredaren menade att man skulle pröva kommitténs förslag på nytt. Jag är också av åsikten att detta borde prövas på nytt. En ökad möjlighet att åtala skulle, enligt min mening, vara en mycket positiv utveckling.

En annan del, som också skulle kunna bidra till att klargöra rättsläget på detta område, är ett borttagande av juryssystemet. Juryns uppgift är att ta ställning till om ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott är begånget. Om juryn finner att det inte föreligger ett tryck- eller yttrandefrihetsbrott skall åtalet ogillas och högre instanser är då bundna av detta beslut. Juryns beslut motiveras dock inte, vilket jag anser vara problematiskt. En lösning på detta

problem skulle kunna vara ett avskaffande av jurysystemet och en övergång till brottmålsförfarandet i allmän domstol. På detta sätt skulle alla domar motiveras, vilket skulle medföra att rättsläget på detta område blev bättre klarlagt. Vidare skulle den kränkta därigenom ges möjligheten att överklaga alla beslut, vilket i dagsläget inte är möjligt om juryn beslutar att brott inte är begånget.

En annan åtgärd, som diskuterats för att främja integritetsskyddet i svensk rätt, har varit ett eventuellt införande av ett nytt straffrättsligt stadgande i BrB och i TF. Detta diskuterades i betänkandet SOU 1980:8. Kommittén hade här till uppgift att undersöka problemen med användning och spridning av integritetskränkande material och tre olika förslag fördes fram, lagstiftningslinjen, självsaneringslinjen och ersättningslinjen. Lagstiftningslinjen förespråkade ett införande av ett straffrättsligt stadgande om kränkning av privatlivets fred. Detta skulle införas dels i BrB och dels i TF:s brottskatalog och därigenom skulle kravet på dubbelstraffbarhet vara uppfyllt. Detta stadgande skulle således innebära en inskränkning av yttrandefriheten. Detta ledde dock inte till någon lagstiftning. Inte heller de andra förslagen som fördes fram i form av införandet av nya möjligheter till skadestånd medförde några lagstiftningsåtgärder. Det som förespråkades i självsaneringslinjen, närmare bestämt att systemet med självsanering utgjorde ett tillräckligt integritetsskydd, var den linje som fick mest gehör, eftersom man inte genomförde några förändringar, utan lät det rådande systemet kvarstå. Man kan således konstatera att yttrandefriheten vann striden mot integritetsskyddet och att gällande system ansågs tillgodose, dels yttrandefriheten och dels skyddet för enskildas privatliv på ett erforderligt sätt.

Frågor avseende skyddet för privatlivet diskuterades vidare i betänkandet SOU 1983:70, där ett förslag till en ny yttrandefrihetsgrundlag fördes fram. Kommittén tog i detta betänkande ställning till om man skulle utvidga integritetsskyddet i enlighet med Integritetsskyddskommitténs förslag i SOU 1980:8. Kommittén avrådde från att förstärka integritetsskyddet via lagstiftning på något av de sätten som diskuterats i Integritetskommitténs förslag. Den hävdade att det självsanerande systemet passade bättre än att lagstifta på området för integritetsskydd. Vidare hävdade kommittén att en inskränkning inte borde göras i yttrandefriheten, eftersom det fanns en så stark opinion mot en sådan utveckling.

Här kan man således se ett klart exempel på den starka ställning som yttrandefriheten har i svensk rätt. I Sverige har man länge givit yttrandefriheten en vid tillämplighet, eftersom man sett den som en så viktig del i en demokratisk stat. Integritetsskyddet har istället givits en mer undanskymd plats i den svenska rätten.

Vidare har ett förslag avseende införandet av ett straffrättsligt stadgande först fram av JK med en generell lagbestämmelse om rätt till skadestånd vid grova kränkningar av privatlivet. Detta förslag möttes dock, även det, av hård kritik från förespråkare av en vid tryck- och yttrandefrihet. Än så länge

har det således inte införts något straffrättsligt stadgade för integritetskränkningar. Jag anser dock att detta bör utredas så att man kan konstatera om skyddet för den personliga integriteten är tillräckligt i svensk rätt eller om det eventuellt behövs ett straffrättsligt stadgande för att uppnå jämvikt mellan tryck- och yttrandefriheten och integritetsskyddet.

Den ökande oron för integritetskränkningar och även de ökade riskerna för att utsättas för detta som den moderna tekniken medför har inneburit att man i flera betänkandet diskuterat införandet av bestämmelser rörande olovlig fotografering. I betänkandet SOU 1974:85 föreslog kommittén ett införande av två bestämmelser i 4 kap. BrB: en bestämmelse som stadgade ett grundläggande skydd i bostaden och på vårdanstalter och en bestämmelse som skyddade enskilda mot att optisk apparatur användes mot en person, när denne befann sig på en plats där man var skyddad för allmän insyn och det av omständigheterna uppenbart framgick att ett angrepp var kränkande för personen i fråga. Detta förslag ledde dock inte till någon lagstiftning.

I slutbetänkandet SOU 2008:3 har på nytt framförts ett förslag avseende en straffbestämmelse om olovlig fotografering i 4 kap 6a § BrB. Denna bestämmelse avser ett förbud mot att, utan samtycke, fotografera någon som befinner sig på en plats dit allmänheten inte har insyn. Det finns även ett undantag som säger att om gärningen, med hänsyn till omständigheterna, var försvarlig skall man inte dömas till ansvar.

Jag menar att man här skall uppmärksamma att Integritetsskyddskommittén inte hade till uppgift att undersöka integritetsskyddet i förhållande till grundlagsskyddade medier, vilket innebär att förslaget om olovlig fotografering inte prövats i förhållande till detta. Kommittén diskuterade dock en konsekvens av förslaget, närmare bestämt om den anskaffade information skulle publiceras i ett grundlagsskyddat medium. Den menade att publicisten eller meddelaren inte kan avkrävas ansvar för att de skulle ha anstiftat annan att göra sig skyldig till olovlig fotografering. Vidare konstaterade kommittén att sättet, på vilket ett anskaffande sker, inte är skyddat av grundlagen. Om en person exempelvis anskaffar uppgifter genom olovlig avlyssning, kan anskaffaren således fällas till ansvar för dessa brott.

Jag anser att man - innan införandet av bestämmelsen om olovlig fotografering - måste genomföra en utredning avseende integritetsskyddet i grundlagsskyddade medier och då bland annat diskutera konsekvenserna av ett sådant införande för dessa. Vidare bör man då även diskutera de förslag, i form av en årlig regeringsskrivelse om integritetsskyddet samt ett eventuellt integritetsskyddsråd, som förts fram i betänkandet SOU 2008:3. Jag anser att detta är två bra förslag. En årlig regeringsskrivelse, skulle som kommittén poängterar, öka den politiska tyngden i frågor om integritetsskydd och främja möjligheter till samordning. Ett integritetsskyddsråd skulle följa utvecklingen på området för integritetsskydd, vilket jag ser som något mycket önskvärt. Genom det kan

rådet exempelvis varna för eventuella risker med den pågående utvecklingen.

När det gäller lagen om namn och bild i reklam kan man konstatera att införandet av denna lag var nödvändigt. Tidigare hade detta område saknat reglering och därmed kunde personer utnyttja denna lagstiftningslucka. Från och med 1979, när lagen infördes, är detta problem löst. Dock har åsikter förts fram från personer som vill utvidga lagens tillämpningsområde.²⁰⁵ Det har diskuterats att man skulle införa ett krav på samtycke vid publicering i kommersiellt syfte i vid mening. Detta samtyckeskrav har dock även utrustats med flertalet undantag, exempelvis när informationsintresset kan anses överväga. I och med denna förändring skulle lagen döpas om till lagen om namn och bild. Vidare skulle det även införas ett tillägg i TF och YGL. Jag ställer mig dock tveksam till en sådan lag. Jag menar att det inte skall krävas samtycke i fler fall än såsom rättsläget är i dag, vilket är att samtycke krävs vid publicering av annans namn eller bild vid marknadsföring av en vara, tjänst eller annan nyttighet.

TV4:s åtaganden enligt RTL och dess sändningstillstånd har analyserat i uppsatsen, men är dessa regleringar tillräckliga? Man kan konstatera att Granskningsnämndens övervakning av efterlevnaden av sändningstillstånd och RTL torde fungera väl. Jag är av uppfattningen att programföretaget försöker att undvika snedsteg, men att avvägningen mellan respekt för privatlivet och syftet att förmedla information till allmänheten är svår att göra, vilket innebär att fel lätt kan begås. Dock anser jag även att man bör diskutera om ytterligare åtgärder borde införas på detta område. En aspekt av skyddet för privatlivet, som kan diskuteras är den gällande skadestånd vid intrång. I dagsläget finns det bara en möjlighet för Granskningsnämnden att förpliktiga programföretag att offentliggöra fällande beslut, avseende kränkning av rätten till respekt för sitt privatliv. Offentliggörande utgör enbart en moralisk kompensation för den som blivit kränkt. Om programföretaget skulle välja att inte offentliggöra beslutet, kan Granskningsnämnden vända sig till regeringen och uppmärksamma den avseende detta. Dock finns ingen fortsatt sanktionsmöjlighet. Följaktligen är regleringen gällande respekt för privatlivet inte särskilt kännbar för programföretagen. Visserligen är det aldrig uppskattat att behöva sända en pliktsändning, men en ekonomisk sanktion torde utgöra ett ytterligare incitament för programföretaget att försöka undvika integritetskränkningar. En lösning på detta skulle kunna vara att man vid en kränkning av respekt för privatlivet, kunde ålägga det företag som gjort sig skyldig till kränkningen, att betala skadestånd till den skadelidande. Eftersom Granskningsnämnden inte gör någon bedömning av kränkningen i sig, utan endast utgår från villkoren i RTL och i sändningstillståndet, blir det problematiskt att använda ett system där skadeståndet är beroende av hur grov kränkningen kan anses vara. Istället skulle en möjlig lösning kunna vara att ett schablonbelopp utdöms varje gång ett fällande beslut meddelas av Granskningsnämnden. Detta torde, enligt min mening, kunna motverka

²⁰⁵ Levin, M, Rätt till egen bild- om auktoriserad personbildsanvändning i massmedier. 1986, s. 101 och 106 och prop. 1978/79:2, s. 51.

att övertramp begås och fungera som ett bra komplement till ett redan fungerande system. Detta förslag har likheter med det förslag som fördes fram, av ersättningslinjen, i betänkandet *SOU 1980:8*.

Vidare har efterlevnaden av de pressetiska reglerna analyserats, men är denna reglering tillräcklig? Det kan konstateras att det pressetiska systemet i Sverige är välutvecklat. PON grundades redan 1916 och 1969 inrättades PO. Detta visar på en förhållandevis lång tradition av pressetik i Sverige. I inledningen till de pressetiska reglerna stadgas att press, radio och TV skall ha störst frihet inom ramen för TF och YGL, för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Dock skall enskilda skyddas mot oförskyllt lidande. Således poängterar man i dessa regler att tryck- och yttrandefriheten är något mycket viktigt, men man understryker även att enskilda personer inte skall komma till skada vid publicering inom ramen för tryck- och yttrandefriheten. Jag är av uppfattningen att pressen försöker att undvika misstag, men att avvägningen mellan respekt för privatlivet och syftet att förmedla information till allmänheten är svår att göra, vilket innebär att fel lätt kan begås. Dock anser jag även att man bör diskutera om ytterligare åtgärder borde införas på detta område. En del av den pressetiska verksamheten, som skulle kunna förbättras, är den gällande skadestånd vid publicering som medfört oförskyllt lidande för en person. Detta var något som ersättningslinjen diskuterade i betänkandet *SOU 1980:8*. En ledamot förde där fram förslag avseende ersättningsmöjligheter, där det ena förslaget gällde att PON skulle utdöma någon form av skadestånd. Ett annat var att en särskild ersättningsfond skulle inrättas och ett tredje alternativ avsåg skadestånd ur allmänna medel. Vidare diskuterade ledamoten även att man skulle ge enskilda ökade möjligheter att föra skadeståndstalan i allmän domstol genom att frångå huvudregeln i svensk skadeståndsrätt. Jag anser att dessa förslag åter borde undersökas, för att se om man borde införa någon typ av ekonomisk kompensation till den kränkte.

Jag menar att den pressetiska verksamheten och Granskningsnämnden är två välfungerande system, vilka dock skiljer sig åt. Dels fokuserar de på olika typer av medier, dels har de olika ursprung i form av ett privatfinansierat system och ett system som är finansierat med statliga medel, vars granskande verksamhet finns angivet i lag. Man kan dock konstatera att de båda strävar efter samma mål, det vill säga att hitta en bra avvägning mellan olika intressen när information publiceras i olika typer av medier. Det kan fastslås att systemen är önskvärda och att det är av högsta vikt att de kvarstår. Dock borde vidare utredas de förslag som jag framfört, för att ta ställning till om en förändring bör komma tillstånd.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att svaret på frågan huruvida det befintliga integritetsskyddet i svensk rätt är tillräckligt skiljer sig åt. Vissa förespråkar förändringar och andra inte och således bör detta utredas.

5.5 Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen

Det är en svår uppgift att besvara frågan huruvida Sverige uppfyller sina åtaganden enligt artikel 8 och artikel 10 i Europakonventionen på området för grundlagsskyddade medier.

Enligt Europakonventionen skall både artikel 8 och artikel 10 åtnjuta samma skyddsnivå. Båda dessa rättigheter kan dock inskränkas, exempelvis kan yttrandefriheten inskränkas på grund av att intresset av att skydda en persons rätt till respekt för sitt privatliv anses väga tyngre i ett visst fall. På samma sätt kan Europadomstolen, i ett annat fall, bedöma att rätten till respekt för en persons privatliv skall inskränkas på grund av att yttrandefriheten anses väga tyngre.

I svensk rätt är tryck- och yttrandefriheten grundlagsskyddad och ett allmänt skydd för den personliga integriteten saknas. De grundläggande fri- och rättigheterna finns i 2 kap. RF och dessa regler betonar skyddet av ett fritt och demokratiskt statskick. Således finns ett starkt skydd för yttrandefriheten och andra opinionsfriheter i 2 kap. Att integritetsskyddet i svensk rätt tar sikte främst på att stärka demokratin framgår även av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § 4 st. RF. Skyddet i RF är inte på samma sätt heltäckande som det i Europakonventionen. Europakonventionen ställer inget krav på att de olika rättigheterna skall vara reglerade på samma konstitutionella nivå, men den rådande bristen på jämvikt i RF kan bli besvärande för Sverige som konventionsstat.

Man kan konstatera att grundlagarna har en övergripande betydelse för fri- och rättighetsskyddet i Sverige, eftersom deras anda förväntas genomsyra den vanliga lagstiftningen. Vidare är det genom grundlagarna som de gränser fastställs, vilka lagstiftaren skall hålla sig inom. I och med förslaget om det nya stadgandet i 2 kap. 6 § RF ökar integritetsskyddet i RF, vilket jag anser är positivt. Genom denna reglering får integritetsskyddet ett ansikte i grundlagen. Vid en eventuell framtida genomgång av lagstiftningen rörande integritetsskyddet inom området för grundlagsskyddade medier, torde denna bestämmelse även påverka lagstiftaren i riktningen mot att större vikt läggs vid integritetsskyddsaspekter.

När det gäller integritetsskyddet på området för grundlagsskyddade medierna stadgas regler om detta i TF och YGL, genom bestämmelserna om förtal och förolämpning, samt i RTL och sändningstillstånden för TV och i de etiska reglerna för pressen. Vidare utgör bestämmelserna i lagen om namn och bild i reklam även en del av befintligt integritetsskydd.

I betänkandet SOU 2007:22 redovisade kommittén några reflektioner angående skyddet för den personliga integriteten, i de grundlagsskyddade medierna, trots att detta inte omfattades av kommitténs direktiv. Kommittén

menade att diskussionen om integritetsskyddet i grundlagsskyddade medier, på senare tid, handlat om Europakonventionens krav på skydd för privatlivet och mediernas närgångna beskrivningar av kända personer. I målet *von Hannover mot Tyskland* behandlades denna problematik och domslutet blev till prinsessan von Hannovers fördel. Hennes rätt till sitt privatliv vägde, enligt Europadomstolen, tyngre än yttrandefriheten. Genom denna dom poängterar Europadomstolen att skyddet för privatlivet åtnjuter samma position som yttrandefriheten. JK menar att Sverige måste ta konsekvenserna av *von Hannover-domen*. Han hävdade att detta kunde göras genom att införa en generell lagbestämmelse om rätt till skadestånd vid grova kränkningar av en annans persons privatliv. Den tidigare PO:n var dock av en annan åsikt och förespråkade ett mer avvaktande förhållningssätt. Han poängterade att Europadomstolen traditionellt sett hade haft en tryckfrihetsvänlig inställning och menade att denna dom inte nödvändigtvis borde tolkas som en ny rättslig linje hos domstolen.

Ett fall som visar på Europadomstolens yttrandefrihetsvänliga inställning är målet *White mot Sverige*. I detta mål hade White utpekats som den tidigare statsministern Olof Palmes mördare. Allvarliga anklagelser hade således riktats mot White, men Europadomstolen menade att tidningarna presenterat en balanserad bild av honom. Den poängterade även att White var känd i Sydafrika och att människor där visste att han var engagerad i den typ av verksamhet som återgavs i artiklarna. Detta medförde att White inte var en vanlig privatperson, för vilket skyddet av privatlivet är extra viktigt. Vidare diskuterade domstolen hur de nationella domstolarna hade resonerat avseende allmänintresset i det aktuella fallet. De nationella domstolarna menade att det förelåg ett starkt allmänintresse i att publicera artiklarna, eftersom de handlade om information kopplat till mordet på Sveriges tidigare statsminister. Även Europadomstolen ansåg att det förelåg ett starkt allmänintresse och menade att det således fanns ett litet utrymme för att begränsa yttrandefriheten i detta fall. Europadomstolen dömde till Sveriges fördel och följaktligen fick skyddet för privatlivet stå tillbaka för yttrandefriheten. Trots de allvarliga anklagelserna visade domstolen i detta fall vilken stark ställning yttrandefriheten har i vissa situationer.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att åsikterna avseende Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen går isär och således bör denna fråga utredas vidare.

5.6 Avslutande kommentarer

Avslutningsvis bör åter poängteras hur det i Integritetsskyddskommitténs uppdrag inte ingick att utreda integritetsskyddet på området för grundlagsskyddade medier. Jag anser att detta borde ha omfattats och att det kan anses betänkligt att genomföra en undersökning om skyddet för den personliga integriteten och då exkludera den del där flest integritetskränkningar görs, närmare bestämt i media. Anledningen till att man valt detta torde vara att tryck- och yttrandefriheten har en stark förankring i det svenska samhället och att man inte gärna vill sätta sig upp

mot de starka krafter som förespråkar ett status quo alternativ på detta område.

Media är givetvis en kraftfull förespråkare av en vid tryck- och yttrandefrihet och vill således inte att denna skall inskränkas. Ett tydligt exempel på medias makt i denna diskussion är aktionen efter JK:s förslag om en generell lagbestämmelse om rätt till skadestånd vid grova kränkningar av en annan persons privatliv. Tidningarna agerade tillsammans och budskapet var tydligt. En inskränkning av tryck- och yttrandefriheten var otänkbar. Jag anser dock att det krävs en nyanserad diskussion på detta område, vilket är svårt eftersom tryck- och yttrandefriheten är ett politiskt känsligt ämne. Ingen vill sticka ut hakan. JK Göran Lambertz vågade, men med kraftiga protester som följd.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att den befintliga regleringen av integritetsskyddet i svensk rätt på många sätt är bra. Dock anser jag att man bör genomföra en övergripande undersökning på detta område. Man måste ta ett helhetsgrepp på problemen med integritetskränkningar i media och våga ifrågasätta tryck- och yttrandefriheten. I utredningen anser jag att man skall se över de nationella reglerna på detta område och överväga de förändringar som jag diskuterat i uppsatsen. Vidare menar jag att man skall utreda Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen och då gå igenom relevanta domar från Europadomstolen för att säkra att Sverige verkligen följer den praxis som skapas där. Man skall således bland annat diskutera målen *Peck mot Förenade Konungariket*, *White mot Sverige* och *von Hannover mot Tyskland*. Vidare skall man säkerställa att Sverige uppfyller både de negativa och positiva skyldigheterna i Europakonventionen. Det är en svår uppgift att genomföra denna utredning, men det är av största vikt att så sker för att det skall kunna säkerställas att Sverige har en god avvägning mellan yttrandefriheten och skyddet för den personliga integriteten.

Bilaga A

Etiska regler för press, TV och radio

Press, TV och radio skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

I. PUBLICITETSREGLER

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

Var generös med bemötanden

5. Felaktig sakuppgift skall rättas, när det är påkallat. Den som gör anspråk på att bemöta ett påstående skall, om det är befogat, beredas tillfälle till genmäle. Rättelse och genmäle skall i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på så sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna. Observera att ett genmäle inte alltid kräver en redaktionell kommentar.
6. Publicera utan dröjsmål Pressens Opinionsnämnds klandrande uttalanden i fall som rör den egna tidningen. Respektera den personliga integriteten

Respektera den personliga integriteten

7. Överväg noga publicitet som kan kränka privatlivets helgd. Avstå från sådan publicitet om inte ett uppenbart allmänintresse kräver offentlig belysning.
8. Iakttäta stor försiktighet vid publicering av självmord och självmordsförsök särskilt av hänsyn till anhöriga och vad ovan sagts om privatlivets helgd.
9. Visa alltid offren för brott och olyckor största möjliga hänsyn. Pröva noga publicering av namn och bild med hänsyn tagen till offren och deras anhöriga.
10. Framhäv inte berörda personers etniska ursprung, kön, nationalitet, yrke, politisk tillhörighet, religiös åskådning eller sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.

Var varsam med bilder

11. Vad som i dessa regler sägs gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial.

12. Bildmontage, retuscherings på elektronisk väg eller bildtext får ej utformas så att det vilseleder eller lurar läsaren. Ange alltid i direkt anslutning till bilden om den är förändrad genom montage eller retusch. Detta gäller även vid arkivering.

Hör båda sidor

13. Sträva efter att ge personer, som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter. Var uppmärksam på att anmälningar av olika slag kan ha till enda syfte att skada den som blivit anmäld.

14. Tänk på att en person, misstänkt för brott, i lagens mening alltid betraktas som oskyldig om fällande dom inte föreligger. Den slutliga utgången av en skildrad rättsak bör redovisas.

Var försiktig med namn

15. Överväg noga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada människor. Avstå från sådan publicering om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges.

16. Om inte namn anges undvik att publicera bild eller uppgift om yrke, titel, ålder, nationalitet, kön eller annat, som gör en identifiering möjlig.

17. Observera att hela ansvaret för namn- och bildpublicering faller på den som återger materialet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Betänkanden

- SOU 1970:47 *Skydd mot avlyssning*
- SOU 1974:85 *Fotografering och integritet*
- SOU 1976:48 *Reklam och integritet*
- SOU 1980:8 *Privatlivets fred*
- SOU 1983:70 *Värna yttrandefriheten*
- SOU 1992:84 *Ersättning för kränkning genom brott*
- SOU 2006:96 *Ett nytt grundlagsskydd för tryck och yttrandefriheten?*
- SOU 2007:22 *Skyddet för den personliga integriteten - Kartläggning och analys*
- SOU 2008:3 *Skyddet för den personliga integriteten - Bedömningar och förslag*

Proposition

- 1978/79:2 *Förslag till lag om namn och bild i reklam*

Departementspromemoria

- Ds 1994:51 *Skyddet för enskilda personers privatliv - En studie*

Litteratur

- Danelius, Hans *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 3 uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2007.
- Holmqvist, Lena,
Leijonhuvud, Madeleine,
Träskman, Per-Ole,
Wennberg, Susanne *Brottsbalken - En kommentar Del 1* Studentutgåva 4, Norstedts Juridik AB Stockholm 2005.

- Häthén, Christian *Stat och Straff*, Studentlitteratur, Lund, 2004.
- Levin, Marianne *Rätt till egen bild – om auktoriserad personbilds-användning i massmedier*, Juridiska fakultetens skriftserie nr 7, Stiftelsen Juristförlaget vid Stockholms universitet, Stockholm, 1986.
- Lögberg, Åke *Personlighetsrätt – Med särskilt beaktande av dess funktioner och dess begränsning för vissa personkategorier*, P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1972.
- Nordell, Per Jonas *Marknadsrätten – En introduktion*, 3 uppl., Norstedts Juridik AB, Vällingby, 2004.
- Nylander, Christina *Medierätt 1- Yttrandefrihet och tryckfrihet i tryck, radio tv*, 3 uppl., Studentlitteratur, Lund
- Peczenick, Aleksander *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Fritze, Stockholm, 1995.
- Strömberg, Håkan,
Axberger, Hans-Gunnar *Yttrandefrihetsrätt*, Studentlitteratur, Lund, 2004.
- Strömholm, Stig *Right of privacy and rights of the personality. A comparative survey*, P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1967.
- Walling-Nerep, Wiweka *En orientering i Tryckfrihet & Yttrandefrihet*, 3 uppl., Jure Förlag AB, Stockholm, 2005.

Övriga källor

Artiklar

- Axberger, Hans-Gunnar ”Ära och integritet”, JT 1994/95, s.716-729.
- Strömholm, Stig ”Individens skyddade personlighetsfär”, Om våra rättigheter - Antologi utgiven av Rättsfonden, Almqvist & Wiksell, Uppsala, 1980, s. 23-39.

Voorhoof, Dirk "Chapter 2, Guaranteeing the freedom and Independence of the media", X., Media and democracy, Strasbourg, Council of Europe Publ., 1998, s. 35-57.

Internet

Granskningsnämnden

Om radio eller TV inte följer reglerna tillgänglig på:

http://www.grn.se/grn/pages/Page_605.aspx, 070622

Granskat och klart – tema privatlivsfrågor tillgänglig på:

<http://www.grn.se/upload/PDF-filer/info/Granskat%20och%20klart%20-%20tema%20privatlivsfrågor.pdf>, 070610

SB 243/06 tillgänglig på:

<http://www.grn.se/upload/PDF-filer/sambes/2006/SB243-06.pdf>, 070627.

SB 814/06 tillgänglig på:

<http://www.grn.se/upload/PDF-filer/sambes/2006/SB814-06.pdf>, 070627

SB 118/07 Lilla vi (tar stor plats) tillgänglig på:

http://www.grn.se/grn/pages/ResolutionSummary_3700.aspx, 070623.

PO och PON

Hur PO jobbar tillgänglig på:

<http://www.po.se/Article.jsp?article=1767&avd=verksamhet>, 071220.

Om du behandlas dåligt i pressen tillgänglig på:

<http://www.po.se/verksamhet.jsp?avd=verksamhet>, 080205

Exp nr. 3/2007 Göteborgs- tidningen tillgänglig på:

http://www.po.se/Article.jsp?article=13847&avd=arenden_beslut, 080206

Exp nr. 51/2007 Expressen tillgänglig på:

http://www.po.se/Article.jsp?article=15206&avd=arenden_beslut, 080206.

Exp nr. 68/2007 Se & Hör tillgänglig på:

http://www.po.se/Article.jsp?article=16397&avd=arenden_beslut, 080206.

Exp nr. 76/2007 Falköpings tidning tillgänglig på:

http://www.po.se/Article.jsp?article=16406&avd=arenden_beslut, 080206.

PO och PON:s årsberättelse 2005 tillgänglig på:

http://www.po.se/uploaded/document/2006/2/7/ rsberattelser_2005_PO-PON_for_hemsidan.pdf, 080405.

PO och PON:s årsberättelse 2006 tillgänglig på:

http://www.po.se/uploaded/document/2007/2/20/ rsberattelse_2006_2.pdf, 080401

PO och PON:s årsberättelse 2007 tillgänglig på:
http://www.po.se/uploaded/document/2008/3/12/PO_rsberattelse_fardig.pdf, 080401

Resumé

Reinfeldt: Schenstöm hade jouten tillgänglig på:
<http://www.resume.se/nyheter/2007/11/01/reinfeldt-schenstrom-hade-/>, 071122.

Riksdagen

Riksdagens studiematerial 2007, Sveriges fyra grundlagar tillgänglig på:
<http://www.riksdagen.se/upload/Dokument/bestall/svenska/Grundlagarna.pdf>, 080401

Rättsfallsförteckning

Svenska rättsfall

Fall från Högsta Domstolen

NJA 1992 s. 594.

NJA 1994 s. 637.

NJA 1999 s. 749.

Tingsrättsdomar

Mål nr. *B 20-98* och *B 21-98* dom den 24 februari 2000.

Mål nr. *B 11840-06* dom den 15 december 2006.

Hovrättsdom

Mål nr. *B 2146-00* dom den 21 februari 2002.

Europeiska rättsfall

Fall från Europadomstolen

Du Roy och Malaurie mot Frankrike, nr. 34000/96 dom den 3 oktober 2000.

Peck mot Förenade Konungariket, nr. 44647/98 dom den 28 januari 2003.

von Hannover mot Tyskland, nr. 59320/00 dom den 24 juni 2004.

White mot Sverige, nr. 42435/02 dom den 19 september 2006.

Wingrove mot Förenade Konungariket, nr. 17419/90 dom den 25 november 1996.

Özgür Gründem mot Turkiet, nr. 231144/93 dom den 16 mars 2000.